

ІЩЕНКО М. П., ІЩЕНКО О. М.

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ
до написання курсових і кваліфікаційних робіт

Навчальне видання

**Методичні рекомендації до написання курсових і кваліфікаційних робіт
на здобуття освітніх ступенів «бакалавр» і «магістр»**
*для студентів спеціальності 052 «Політологія»
і слухачів магістратури денної та заочної форм навчання
спеціальності 281 «Публічне управління та адміністрування»*

Автори:

Іщенко Микола Павлович –

доктор філософських наук, професор, професор кафедри державної
служби, публічного адміністрування та політології Черкаського
національного університету імені Богдана Хмельницького

Іщенко Олег Миколайович –

кандидат політичних наук, доцент, доцент кафедри державної служби, публічного
адміністрування та політології Черкаського національного університету імені
Богдана Хмельницького.

Підписано до друку 24.01.2020 р.

Формат 60×84/16. Папір офсетний. Друк цифровий. Гарнітура Times New Roman.

Умовн. друк. арк. 4-88. Обл.-вид. арк. 3, 93.

Замовлення № 02-2020. Тираж 50 прим.

Видавець Третьяков О.М.

Свідоцтво про внесення до Державного реєстру видавців, виготівників і
розповсюджувачів видавничої продукції. Серія ДК № 4862 від 11.03.2015 р.

Україна, 18001, м. Черкаси, вул. Слави, 1, к. 24.

Тел.: 067 4701314. E-mail: book_brama@ukr.net

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

**ЧЕРКАСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ БОГДАНА ХМЕЛЬНИЦЬКОГО**

**КАФЕДРА ДЕРЖАВНОЇ СЛУЖБИ, ПУБЛІЧНОГО АДМІНІСТРУВАННЯ
ТА ПОЛІТОЛОГІЇ**

ІЩЕНКО М. П., ІЩЕНКО О. М.

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ

**до написання курсових і кваліфікаційних робіт
на здобуття освітніх ступенів «бакалавр» і «магістр»**

для студентів спеціальності 052 «Політологія»
і слухачів магістратури денної та заочної форм навчання
спеціальності 281 «Публічне управління та адміністрування»

**ЧЕРКАСИ
2020**

Іщенко М. П., Іщенко О. М.

Методичні рекомендації до написання курсових і кваліфікаційних робіт на здобуття освітніх ступенів «бакалавр» і «магістр» для студентів спеціальності 052 «Політологія» і слухачів магістратури денної та заочної форм навчання спеціальності 281 «Публічне управління та адміністрування» / За ред. д-ра філос. наук, проф. М. П. Іщенка – Черкаси: Видавець Третяков О.М., 2020. – 84 с.

Автори: *М. П. Іщенко*, доктор філософських наук, професор, професор кафедри державної служби, публічного адміністрування та політології Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького;

О. М. Іщенко, кандидат політичних наук, доцент, доцент кафедри державної служби, публічного адміністрування та політології Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького.

Рецензенти: *В. С. Богданов*, доктор філософських наук, професор, декан Черкаського факультету Національного університету «Одеська юридична академія»;

С. Ю. Обрусна, доктор юридичних наук, професор кафедри державно-правових дисциплін Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького;

В. І. Шарий, доктор наук з державного управління, завідувач кафедри державної служби, публічного адміністрування та політології Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького.

*Рекомендовано до друку вченою радою Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького
(протокол № 2 від 30 жовтня 2019 року)*

ЗМІСТ

ВСТУПНЕ СЛОВО.....	4
1. ЗМІСТ І СТРУКТУРА ВСТУПУ.....	8
2. ПОРЯДОК ПІДГОТОВКИ І ЗАХИСТУ КУРСОВИХ РОБІТ	19
3. ПОРЯДОК ПІДГОТОВКИ КВАЛІФІКАЦІЙНИХ РОБІТ	22
4. ПОРЯДОК ПІДГОТОВКИ І ЗАХИСТУ КВАЛІФІКАЦІЙНИХ РОБІТ НА ЗДОБУТТЯ ОСВІТНЬОГО СТУПЕНЯ «БАКАЛАВР»	24
5. МЕТОДОЛОГІЧНІ ТА МЕТОДИЧНІ КРИТЕРІЇ НАУКОВОЇ АРГУМЕНТАЦІЇ РОБОТИ.....	27
6. ПРАВИЛА ОФОРМЛЕННЯ РОБІТ.....	35
7. ДОТРИМАННЯ НАУКОВОЇ ЕТИКИ У ВИКОРИСТАННІ ДЖЕРЕЛЬНОГО ПІДГРУНТЯ.....	49
8. ПІДГОТОВКА ДО ЗАХИСТУ ТА ПРОЦЕДУРА ЗАХИСТУ КВАЛІФІКАЦІЙНИХ РОБІТ.....	51
9. НАУКОВИЙ КЕРІВНИК КУРСОВОЇ ТА КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ.....	58
10. МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ОФОРМЛЕННЯ РОБІТ.....	59
11. ПРИКЛАДИ БІБЛЮГРАФІЧНИХ ЗАПИСІВ У СПИСКУ ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	67
ДОДАТКИ.....	77

ВСТУПНЕ СЛОВО

Навчання в магістратурі публічного управління та адміністрування спрямоване на активізацію індивідуальної творчої роботи здобувачів освітніх ступенів «бакалавр» і «магістр», закінчення якої передбачає написання та захист курсових і кваліфікаційних робіт.

Курсова робота – це вид самостійної навчально-наукової роботи з елементами дослідження, яку виконують протягом семестру з метою закріплення, поглиблення й узагальнення знань, одержаних за період навчання та їх застосування до комплексного вирішення конкретного фахового завдання.

«Кваліфікаційна робота, зазначається в «Методичних рекомендаціях щодо розроблення стандартів вищої освіти» МОН України «Кваліфікаційна робота, — це вид підсумкової атестації, що може передбачатись на завершальному етапі здобуття певного рівня вищої освіти для встановлення відповідності набутих здобувачами результатів навчання (компетентностей) вимогам стандартів вищої освіти. Форми кваліфікаційної роботи включають (не обмежуючись зазначеним): дипломну роботу, дисертаційне дослідження, публічну демонстрацію (захист), сукупність наукових статей, комбінацію різних форм вище зазначеного тощо».

Визначені види робіт мають різний рівень і мету контролю (семестровий чи кваліфікаційний), але сукупно повинні забезпечити наскрізність у навчанні та формувати цілісний світогляд фахівця з вищою освітою, а саме: створити творчі умови для набуття знань, вмінь, навичок; дати простір для самореалізації; сформувати самостійність і відповідальність при виконанні проектів; показати важливість практичного застосування досліджень та їхніх результатів; прищепити елементи дослідницької етики, познайомити з правами інтелектуальної власності. Курсові та кваліфікаційні роботи можуть бути реалізовані як комплексні проекти групою здобувачів з елементами апробації, впровадження, а також колективного публічного захисту.

У період закінчення навчання слухачів магістратури публічного управління та адміністрування основне місце відводиться кваліфікаційним роботам. Написання курсової/кваліфікаційної роботи ставить за мету стимулювати творчу індивідуальну роботу здобувачів. А, враховуючи посилення боротьби за дотримання норм наукової етики при виборі теми, написанні та оформленні роботи і її захисті, дозволяє уникнути чи мінімізувати плагіат, механічну компіляцію та спонукати здобувача до творчого підходу.

Відповідно до цієї мети кафедра державної служби, публічного адміністрування та політології розробила порядок проміжної звітності про стан виконання курсових і кваліфікаційних робіт упродовж всього терміну їх підготовки. Завданням студентів і слухачів магістратури є неухильне виконання цього порядку.

Уся підготовча науково-дослідницька діяльність слухачів магістратури підпорядковується завданням високого наукового забезпечення всієї системи публічного управління та адміністрування. Саме такий підхід є запорукою досягнення стратегічної мети України щодо інтеграції в європейський простір. У цьому контексті зростає актуальність забезпечення публічного характеру всієї системи державної влади та публічності усіх специфічних різновидів суспільної влади, характерних для держави і приватних владно-управлінських структур.

Публічне управління і публічна влада є управлінням, владою економічно превалюючих соціальних груп та верств населення і здійснюється публічними управліннями, менеджерами, керівниками, державними службовцями і посадовими особами місцевого самоврядування. Виконання владних повноважень державних службовців полягає у наданні якісних послуг публічного характеру в органах владно-управлінської системи.

Стрімкий розвиток нових реалій у функціонуванні світової цивілізації вимагає адекватної оптимізації системи публічного управління відповідно до найвищого рівня розвитку відносин між особою та державою, покращення механізму політико-правового регулювання суспільних відносин, що складаються у сфері публічного управління і адміністрування. Масштабність

завдань адміністративної реформи передбачає проведення глибоких наукових досліджень.

У курсових/кваліфікаційних роботах необхідно враховувати сьгоднішні нові світові реалії реформування, модернізації системи публічного управління на кожному із її п'яти: мікро-, мезо-, макро-, мета-, мега-рівнів. Своєю чергою, вони висувають інноваційні вимоги до якості і універсальності нових моделей публічного управління, а також механізмів, реалізація яких передбачає гуманізацію, демократизацію відносин між владою і громадськістю.

Зрозуміло, що у практичній діяльності, найвідповідальнішим завданням є вибір найефективніших моделей публічного управління та адміністрування, можливо таких як Old Public Management, New Public Management, Good Governance. Вони формуються та еволюціонують у часі в межах різних моделей соціально-економічних систем.

Наукове дослідження їх є важливим, складним і вчасним питанням, відповідно виникає негайна потреба у комплексному дослідженні вказаної проблеми. Це дасть змогу надати конкретні рекомендації щодо впровадження в діяльність органів влади, громадських і самоврядних організацій європейських стандартів демократизації публічного управління і публічного адміністрування.

Написання та захист курсової/кваліфікаційної роботи підбиває підсумок вивченню наук, визначених навчальним планом та має за мету:

- надання слухачам магістратури публічного управління та адміністрування можливості самостійного вибору напрямку дослідження у межах державно-управлінської освіти;
- поглиблення і розширення знань студентів та слухачів магістратури публічного управління та адміністрування, підвищення рівня їхньої теоретичної підготовки і професійної майстерності;
- розвиток уміння аналізувати сучасні політичні процеси та орієнтуватися у сучасному державно-управлінському житті;
- залучення до науково-дослідної діяльності;
- розвиток умінь роботи у бібліотеці;

- розвиток умінь та навичок письмового викладання думок, аргументованого та логічного висловлення своїх думок;
- набуття навичок роботи в групі та самостійної роботи;
- вироблення навичок публічного виступу й ведення наукової дискусії.

Своїм розробленням тематики кафедра державної служби, публічного адміністрування та політології, пропонуючи певну тематику курсових, кваліфікаційних чи навчально-методичних і наукових робіт, орієнтує на вивчення найбільш актуальних проблем, при цьому не виключає ініціативи та власного інтересу студентів і слухачів магістратури.

У виконанні курсових/кваліфікаційних робіт студенти та слухачі магістратури демонструють свою здатність до самостійної професійної діяльності як науковців, вміння користуватися різноманітними джерелами та нормативно-правовими документами (Законами України, Указами Президента України, Постановами Кабінету Міністрів України тощо) з досліджуваних питань.

Їх необхідно уміло використовувати разом із теоретичними положеннями вітчизняної науки для успішного виконання соціально-економічних завдань, користуватись науковим апаратом, систематизувати та аналізувати одержані дані, правильно оцінювати зміни, які відбуваються у суспільстві, соціально-економічному розвитку держави, регіону, органі влади, застосовувати набуті знання при розв'язанні конкретних управлінських завдань, робити обґрунтовані висновки та надавати пропозиції щодо удосконалення діяльності системи публічного управління та адміністрування.

Написання курсових/ кваліфікаційних робіт та їх захист показують ступінь опанування студентами і магістрами теоретичними й практичними навичками, їхні вміння вивчати сучасні проблеми з політології і публічного управління та публічного адміністрування, допомагають виявити їхні наукові інтереси, прихильності й творчі здібності. Слід зазначити, що за час навчання вимоги до курсових і кваліфікаційних робіт ускладнюються, що сприяє формуванню

студентів-політологів і слухачів магістратури публічного управління та адміністрування як науковців, розширенню меж їхнього пізнання та впровадження в життя.

1. ЗМІСТ І СТРУКТУРА ВСТУПУ

У процесі підготовки цих методичних рекомендацій до написання курсових/кваліфікаційних робіт *автори враховували «Методичні рекомендації щодо розроблення стандартів вищої освіти», затверджені наказом Міністерства освіти і науки України від «01» червня 2017 № 600 (у редакції наказу Міністерства освіти і науки України від «21» грудня 2017 № 1648).*

Зокрема, у *«Методичних рекомендаціях щодо розроблення стандартів вищої освіти» МОН України зазначається, що не допускається регламентувати обсяг (кількість сторінок) та структуру роботи» [с. 4]. Це є основним гарантом демократизації науково-дослідницької діяльності, подолання бюрократизму, шкідливої заорганізованості в ній.* Тому в цих Методичних рекомендаціях визначення кафедрою деяких реквізитів пропонується як орієнтовне.

Весь процес виконання курсових/кваліфікаційних робіт здійснюється згідно з вимогами *«Положення про курсові й кваліфікаційні роботи», введеного наказом Черкаського національного університету № 126–н від 28.02.2019* (далі – Положення). Вони є типовими і включають основні правила підготовки та захисту курсових і кваліфікаційних робіт за освітніми ступенями «бакалавр» і «магістр». *Виконані роботи мають на меті, як підкреслюється у Положенні, реалізувати принцип: «Не кожен випускник стане науковцем, але кожен повинен стати креативним і компетентним фахівцем, здатним до творчої діяльності».*

На основі Положення на випусковій кафедрі державної служби, публічного адміністрування та політології Черкаського національного

університету нами розроблено і затверджено ці *«Методичні рекомендації до написання курсових і кваліфікаційних робіт на здобуття освітніх ступенів «бакалавр» і «магістр»* (далі - Методичні рекомендації) з урахуванням галузевих стандартів і специфіки підготовки роботи за відповідною спеціальністю.

Зміст і структура ВСТУПу оформлюються у відповідності з розробленими нами на випусковій кафедрі *«Методичними рекомендаціями ...»*. У вступі до роботи рекомендується дати загальну характеристику роботи в рекомендованій нижче послідовності. Перш за все, у вступі аргументується вибір теми курсової/кваліфікаційної роботи, формулювання її мети, завдань, інших процедурних складників та весь процес їх виконання.

Здобувач зобов'язаний своєчасно подати заяву за особистим підписом про обрану тему кваліфікаційної роботи та про згоду співпрацювати з обраним ним науковим керівником.

У Положенні підкреслюється, що юридично закріплення за здобувачем теми роботи та призначення керівника і наукових консультантів затверджують наказом по інституту/університету не пізніше двох місяців від початку передостаннього семестру навчання за відповідною програмою підготовки. Затверджені завідувачем випускової кафедри завдання до кваліфікаційної роботи здобувач отримує впродовж двох тижнів після ухвалення кафедрою теми роботи. *За вчасну підготовку завдань відповідає здобувач і науковий керівник роботи.*

За своєю назвою та змістом тема курсової/кваліфікаційної роботи має бути спрямована на розкриття і конкретизацію об'єкта за відповідними кваліфікаційними програмами. Темі робіт повинні розроблятися професорсько-викладацьким складом кафедри та поновлюватися щороку з метою уникнення академічного плагіату та наближення до найбільш актуальних проблем розвитку системи публічного управління України. *Темі мають відповідати напряму професійного спрямування згідно зі спеціалізацією.*

Аргументований вибір теми роботи значною мірою підпорядковує собі весь процес засвоєння знань і набуття умінь для ефективної майбутньої діяльності. Як правило, тема роботи пов'язана з попередньою чи майбутньою сферою діяльності слухачів. Викладачі мають надати допомогу у виборі напрямку дослідження та правильно сформулювати тему.

Викладачі кафедри зобов'язані щорічно оновлювати тематику курсових і кваліфікаційних робіт відповідно до запитів розвитку спеціальностей «Політологія» і «Публічне управління та адміністрування». Успішна підготовка курсової чи кваліфікаційної роботи має базуватися на високій особистісній мотивації. Вона значно розширює творчі можливості людини, створює сприятливі умови для виконання складної і відповідальної роботи. Обираючи тему, необхідно враховувати такі обставини:

- тема повинна збігатися зі сферою роботи за фахом і напрямом кар'єрних просувань, мати практичну актуальність і викликати інтерес у «замовника» – організації, де планується майбутнє працевлаштування слухача;
- тема роботи має викликати у студента/слухача професійний інтерес до її розкриття;
- тема має виконуватись у межах обраної спеціальності «Політологія»/«Публічне управління та адміністрування»;
- тему необхідно також виконувати у межах спеціалізації, яку здобувач набуває.

Здобувач має право самостійно сформулювати тему кваліфікаційної роботи і подати заяву за особистим підписом про її затвердження завідувачу кафедри. Якщо формальних перешкод для затвердження теми і призначення наукового керівника кваліфікаційної роботи немає, завідувач дає згоду на затвердження теми і призначення наукового керівника. Коли тема кваліфікаційної роботи, на думку завідувача кафедри, не може бути затверджена, він повертає заяву здобувачеві зі своїми зауваженнями і пропозиціями. У разі незгоди слухача заява розглядається на найближчому засіданні кафедри, де й приймається остаточне рішення.

Для визначення напряму виконання роботи та її конкретної теми необхідні постійні консультації з викладачем – потенційним науковим керівником. Треба пам'ятати, що після затвердження тем наказом ректора вони стають напрямом самостійної роботи студентів/слухачів під керівництвом наукового керівника. Тема кваліфікаційної роботи може бути змінена, але не пізніше ніж за три місяці до захисту кваліфікаційної роботи. У такому випадку здобувач, спільно з науковим керівником, пише заяву на ім'я завідувача кафедри й директора навчально-наукового інституту із обґрунтуванням мотивів зміни теми кваліфікаційної роботи. На засіданні кафедри приймається відповідне рішення і витяг з протоколу засідання подається для внесення змін до наказу.

Актуальність теми. Під час вибору теми курсової/кваліфікаційної роботи важливо ґрунтовно аргументувати її актуальність, наукову новизну та можливість проведення запланованих досліджень у конкретних реальних умовах за час, відведений на виконання цієї роботи. Тема повинна відображати головну проблему, якій присвячується дослідження. Назва має бути інформативною, лаконічною, висвітлювати суть досліджуваної проблеми, містити об'єкт і предмет дослідження, вказувати на мету, завдання і конкретні результати.

Тему слід конкретно формулювати так, щоб вона відображала предмет роботи і мала визначальний вплив на вибір її теорії, методології та методу. Не слід формулювати назву «Деякі питання...», «Дослідження деяких аспектів...», «До питання...»: надмірно узагальнені формулювання не відображають суті проблеми. Стилiстичне формулювання назви теми повинно бути ретельно проаналізоване. Тема має бути сформульована в одному розповідному реченні (не більше 12 слів).

У кваліфікаційній роботі здобувач повинен засвідчити широку ерудицію, фундаментальну наукову базу, здібності до творчої науково-дослідної і науково-педагогічної діяльності, володіти методологією наукового дослідження, сучасними інформаційними технологіями, методами отримання, обробки, зберігання і використання наукової інформації. Кваліфікаційна освітньо-професійна програма включає в себе дві приблизно однакові за обсягом складові

– освітню і науково-дослідну. Підготовка бакалавра й магістра завершується публічним захистом кваліфікаційної роботи на засіданні екзаменаційної комісії.

За основним призначенням кваліфікаційна робота є кваліфікаційною працею, на підставі захисту якої екзаменаційна комісія визначає рівень теоретичної та практичної підготовки випускника, його здатність до самостійної роботи за фахом і приймає рішення про присвоєння відповідної кваліфікації та видачу диплома.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Слухач магістратури повинен вказати, що кваліфікаційну роботу виконано в рамках наукової теми кафедри державної служби, публічного адміністрування та політології Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького, наприклад: *«Реформування публічної влади і публічного врядування в Україні: європейські орієнтири і виміри» (Державний реєстраційний номер 0116U003844).*

Кваліфікаційна робота виконується у тісному зв'язку з науковими програмами, планами, темами, які розробляються кафедрою державної служби, публічного адміністрування та політології або її окремими професорами, доцентами. Як самостійне теоретико-прикладне дослідження кваліфікаційна робота пишеться слухачем на завершальному етапі здобуття повної вищої освіти за відповідним освітнім ступенем.

За своїм призначенням кваліфікаційна робота є навчально-дослідницькою працею, в основу якої покладено переважно узагальнення вже відомих рішень та підходів і розроблення пропозицій до їх упровадження в діяльність державних установ та організацій (база практики). Її тематика та науковий рівень мають відповідати освітній програмі навчання. Виконання такої роботи повинне сприяти виробленню хоча б початкових навичок розв'язувати наукові проблеми (завдання) та засвідчити, що її автор здатний належним чином вести науковий пошук, розпізнавати професійні проблеми, знати загальні методи й прийоми їх розв'язання.

Зв'язок може також детермініуватись темами, проблемами, які розробляються вітчизняними чи закордонними вченими. Це забезпечить кваліфікаційній роботі ознаки наукової праці за умови її відповідності сучасному станові розвитку науки та практики в досліджуваній галузі, наявності дискусійного та полемічного матеріалу, застосування сучасних методичних підходів, аргументів, висновків і пропозицій.

Студент/слухач повинен виконувати кваліфікаційну роботу з урахуванням сучасного теоретичного та практичного вітчизняного і зарубіжного досвіду.

Тому при оцінці кваліфікаційної роботи слід виходити з того, що слухач магістратури повинен уміти кваліфіковано цитувати і використовувати праці вітчизняних і закордонних учених: науково формулювати мету і завдання дослідження; складати план дослідження; використовувати сучасні методи наукового дослідження: модифікувати наявні та розробляти нові наукові методи, керуючись завданнями свого дослідження.

Мета і завдання дослідження – навчитися застосовувати набуті у процесі навчання теоретичні знання і практичні навички для самостійного розв'язання конкретної актуальної проблеми на підставі критичного аналізу й узагальнення існуючої інформації, проведення власних досліджень, виконання розробок і формування прикладних адресних рекомендацій.

Завдання з виконання кваліфікаційної роботи:

- набуття вмінь і навичок формулювання, описання і розв'язання проблем теорії та практики;
- освоєння системного підходу до розгляду проблем, виявлення закономірностей і тенденцій їх розвитку;
- поглиблення і систематизація теоретичних знань з обраної спеціальності;
- розвиток умінь наукового дослідження, категоріального й теоретичного відображення подій, що відбуваються в державі;

- використання вмінь роботи з літературою, нагромадження і перероблення інформації з проблеми, аналізу різноманітної емпіричної інформації, її статистичного і комп'ютерного опрацювання;

- вироблення вмінь, використання нагромадженого в Україні та за кордоном передового досвіду зі спеціальності.

Обов'язковими елементами ВСТУПу є визначення об'єкта, предмета, методології, методів і теорії дослідження. Об'єкт і предмет дослідження як категорії наукового процесу співвідносяться між собою як загальне і часткове.

Об'єктом дослідження роботи мають бути інститути політичної системи суспільства, суб'єкти публічного управління та адміністрування, органи місцевого самоврядування, суб'єкти управління підприємством чи групою підприємств, галуззю, чи будь-які структури органів державного управління тощо, тобто те, що породжує проблемні ситуації й служить джерелом їх вивчення.

Предмет дослідження – це частина об'єкта, та сфера його діяльності, на яку спрямовано основну увагу дослідника. Предмет дослідження і визначає тему курсової/кваліфікаційної роботи.

Процесом дослідження у курсовій/кваліфікаційній роботі є цілеспрямований процес, який реалізує чітко визначені мету і завдання дослідження, визначає напрями та механізми функціонування об'єкта та предмета дослідження. Наприклад, тема роботи «Проблема підвищення ефективності публічного управління», об'єктом дослідження є публічне управління, предметом – ефективність публічного управління, а процесом дослідження виступає саме підвищення цієї ефективності.

Методи дослідження – методика як вчення про систему методів, прийомів вивчення суті досліджуваних явищ та процесів. Методи мають дві нерозривні сторони: формально-логічну і змістовно-генетичну. Перша – це засоби і прийоми організації та проведення досліджень, збирання й обробки інформації, які характеризують явище, що вивчається. Друга – передбачає необхідність

теоретичних узагальнень із використанням системи категорій, законів, принципів науки публічного управління та адміністрування.

Теорія досліджуваної проблеми. Здобувачам слід звернути увагу, що в процесі написання кваліфікаційної роботи основну роль відіграє формулювання наукової теорії досліджуваної проблеми. А вона включає в себе виведення загальних закономірностей, узагальнення результатів дослідження, аргументацію і верифікацію об'єктивних законів у діяльності суб'єктів та об'єктів, наприклад, публічного управління.

Тут цілком слушно підкреслити, що теорія (від грец. *θεωρία* – розгляд, міркування, вчення) – наукова форма узагальнення фактів і виявлення притаманних їм властивостей, встановлення закономірностей в якій-небудь області знання. У широкому значенні слова під теорією розуміють особливу сферу людської діяльності та її результатів, яка включає в себе сукупність ідей, поглядів, концепцій, учень, уявлень, законів про об'єктивну дійсність. Теорія протистоїть практиці як предметно-чуттєвій діяльності і водночас перебуває з нею в органічній єдності.

Для публічного (державного) службовця у вузчому значенні теорія є вищою, обґрунтованою, логічно несуперечливою системою наукового знання. Вона дає цілісний погляд на суттєві властивості, закономірності, причиново-наслідкові зв'язки, детермінанти, що визначають характер функціонування і розвитку системи публічного управління та адміністрування.

Слухачам магістратури і студентам слід пам'ятати, що теорія формує систему наукових знань, ідей, які розвиваються відповідно до об'єктивно правильних, перевірених практикою знань, які пояснюють закономірність явищ певної області. Зріла теорія синтезує систему знань, яка перебуває в стані спокою та містить певний розумовий механізм побудови і розвитку знань, деяку програму дослідження, виконує методологічну функцію.

Теорія змінюється шляхом включення в неї нових фактів, ідей і принципів. Коли в рамках даної теорії виявляється суперечність, нерозв'язана в межах її початкових принципів, то її вирішення її веде до побудови нової теорії.

Першоосновою розробки наукової теорії є методологія, перш за все її інноваційні конструкти. Методологія - це наука про об'єктивні та юридичні закони, способи, принципи, механізми, засоби організації й здійснення науково-дослідницької і предметно-практичної діяльності людей. Невід'ємною частиною методології є методика – вчення про методи. В теорії виокремлюють такі істотні моменти: вихідні методологічні принципи, початкову емпіричну основу, зафіксовані в даній області знання, факти, дані експериментів, що вимагають теоретичного пояснення, а також різного роду припущення, постулати, аксіоми.

У теорію публічного управління та адміністрування входять також допустимі в рамках теорії правила логічних висновків і доказів, сукупність виведених тверджень з їх доказами, що створюють головний масив теоретичного знання і, нарешті, закони наук, а також моделі прогнозування. Теорія, як сукупність узагальнених знань, положень, утворює науку публічного управління та адміністрування. або її галузь, а також сукупність правил якогось виду владно-управлінської діяльності, мистецтва, майстерності тощо. Може бути системою поглядів з будь-якого питання, яка включає абстрактні знання, міркування, що не спираються на реальну дійсність.

Наукова новизна результатів. Кваліфікаційна робота повинна мати елементи наукової новизни. У ній мають бути в повній мірі аргументовані та верифіковані наукові положення, висновки і рекомендації, їх новизна і значущість та що її автор набув первинних навичок наукової роботи. У ній накопичені наукові факти закріплюються у вигляді текстового та ілюстративного матеріалу, який здобувач упорядковує за власним розсудом, доводить його наукову цінність, практичну значущість тих чи інших положень.

Зміст кваліфікаційної роботи у систематизованому вигляді фіксує як вихідні передумови наукового дослідження, так і весь його хід, а також наукову новизну отриманих результатів. Причому наукові факти не просто описуються, вони всебічно аналізуються, розглядаються типові ситуації відповідно до обраної теми.

Варто звернути увагу на те, що в цих рекомендаціях конкретизуються етапи науково-дослідницької діяльності, розглядається коло основних проблем, пов'язаних із забезпеченням результативності та об'єктивності наукової діяльності, наведено загальні положення стосовно підготовки кваліфікаційної роботи, її мети і завдання, структури, написання і оформлення. Розкрито змістовну сутність, послідовність виконання роботи, порядок підготовки до захисту. Усі рекомендації викладено відповідно до чинних нормативних актів Міністерства освіти і науки України, у яких регламентовано вимоги до підготовки кваліфікаційних робіт.

Важливо, формулюючи наукову новизну, навести стислий опис нових наукових положень (управлінських рішень), запропонованих особисто здобувачем (слухачем магістратури). Необхідно показати відмінність одержаних результатів від відомих раніше, описати ступінь новизни.

Усі наукові положення чітко формулюють, виокремлюючи їх основну сутність і зосереджуючи особливу увагу на рівні досягнутої при цьому новизни. Сформульоване наукове положення повинно читатися і сприйматися легко й однозначно. У жодному випадку не можна вдаватися до викладу наукового положення у вигляді анотації, коли просто констатують, що в роботі зроблено те й те, а сутності і новизни із написаного виявити неможливо.

Аргументуючи та верифікуючи наукову новизну результатів кваліфікаційної роботи, автор доводить свою здатність до інноваційної професійної діяльності, прийняття власних обґрунтованих (як приклад, управлінських) рішень. Це, насамперед, творча діяльність. У цьому розумінні підготовка кваліфікаційної роботи є способом опанування певними знаннями, науковими, та практичними навичками.

Практичне значення результатів. За призначенням і змістом кваліфікаційна робота повинна мати також практичну складову. Тут головним завданням є пошук та обґрунтування ефективних механізмів, підходів, технологій, способів, засобів вирішення практичних завдань, як приклад, у сфері публічного управління та адміністрування.

Обов'язковою складовою кваліфікаційної роботи є опис експерименту, який містить елементи практичного упровадження розроблених пропозицій в діяльність конкретної державної установи та організації. Така складова доводить не тільки практичну значущість отриманих результатів, а й підтверджує кваліфікаційний рівень її виконавця.

Апробація і впровадження. Здобувачу треба подати конкретні відомості про апробацію і впровадження, про практичне їх застосування. Також можна подавати рекомендації щодо використання одержаних результатів. Цей пункт включає в себе коротку інформацію про впровадження результатів дослідження із зазначенням назв організацій, де здійснювалося це впровадження, форм реалізації та реквізитів відповідних документів.

Необхідно зробити опис, на яких конференціях, семінарах, засіданнях тощо оприлюднено результати дослідження. При цьому зазначається тема, місце й дата проведення конференції. Тут же зазначається, у скількох статтях, тезах опубліковані результати роботи.

Публікації. Зазначаються публікації та їх загальний обсяг в друкованих аркушах, в яких опубліковані результати кваліфікаційної роботи.

Структура роботи. Вказується структура кваліфікаційної роботи, кількість сторінок щодо повного обсягу, у тому числі кількість сторінок основного тексту, додатків, рисунків, таблиць, списку використаної літератури.

Ключові слова, що є найістотнішими для розкриття спрямованості роботи, формуються на основі її теорії й методології, викладених у тексті.

Зокрема, конкретно до тем курсових/кваліфікаційних робіт зазначаються такі ключові слова: публічне управління, місцеве самоврядування, місцеві органи публічної влади, округ, територіальна громада, регіон, публічне адміністрування, філософія публічного управління та ін.

2. ПОРЯДОК ПІДГОТОВКИ І ЗАХИСТУ КУРСОВИХ РОБІТ

За навчальним призначенням курсова робота є дослідницьким міждисциплінарним проектом без закріплення за конкретною навчальною дисципліною. На неї має бути виділено окрему позицію в навчальному плані з обсягом в три кредити ЄКТС. Якщо курсову роботу заплановано як окремий модуль навчальної дисципліни, то вона входить у визначену кількість кредитів навчальної дисципліни і становить не менше одного кредита ЄКТС.

У «Методичних рекомендаціях щодо розроблення стандартів вищої освіти» МОН України зазначається, що не допускається регламентувати обсяг (кількість сторінок) та структуру роботи [с. 4]. Це є основним гарантом демократизації науково-дослідницької діяльності, подолання бюрократизму, шкідливої заорганізованості в ній. Тому в цих Методичних рекомендаціях визначення кафедрою деяких реквізитів пропонується як рекомендоване.

Загальний обсяг курсової роботи рекомендується не менше 30-ти сторінок.

Оптимальна кількість курсових робіт (зазвичай їх три) не повинна перевищувати однієї на навчальний рік (як виняток – одна на семестр). Здобувачам першого курсу навчання ОС «бакалавр» курсові роботи не планують взагалі. У випускному семестрі можна планувати курсову роботу лише за умови відсутності в плані кваліфікаційної роботи.

Як вид індивідуальної самостійної роботи здобувача, виконання курсової роботи має на меті сформувати навички дослідницької діяльності й, водночас, відпрацювати вміння оформляти роботу згідно зі стандартами, аргументовано й логічно представляти результати, коректно використовувати джерельне підґрунтя, адекватно зіставляти свої напрацювання з наявними результатами у конкретній галузі досліджень.

Доцільно, враховуючи стислі терміни виконання курсових робіт і відсутність досвіду у виконавців, доцільно поетапно реалізовувати перелічені

функції. На другому курсі бакалаврату курсову роботу доцільно організувати з мінімальними формальними вимогами щодо оформлення, а роботу здобувача сконцентрувати на творчому дослідженні та аргументації її результатів.

А вже на третьому та старших курсах бакалаврату, а також у магістратурі до завдань курсової роботи потрібно включити оволодіння методикою проведення наукових досліджень за відповідною спеціальністю, відпрацювання навичок оформлення роботи згідно зі стандартами, уміння працювати з літературою, ознайомлення з етичними правилами роботи з джерелами.

Потрібно уникати тем курсових робіт, пов'язаних із конкретними навчальними дисциплінами, а надавати перевагу міжпредметним завданням, які потребують синтезу вже отриманих знань і самостійного здобуття нових.

Доцільно наголосити що у **ВСТУПі** до курсової роботи також слід давати інформацію за всіма зазначеними в Положенні пунктами.

Актуальність теми. Розкриття сутності та стану теми дослідження, її значущості для розвитку відповідної галузі науки чи виробництва, обґрунтування доцільності проведення дослідження.

Мета і завдання дослідження. Формулювання мети роботи і завдань, які необхідно вирішити для досягнення поставленої мети. **Завдання** дослідження конкретизуються у вигляді запланованих результатів. Таким чином поступово забезпечується досягнення поставленої мети шляхом її деталізації у вигляді програми цілеспрямованих дій – завдань дослідження.

Об'єкт дослідження – владно-управлінські інститути соціальної, політичної систем, техніко-технологічна система, матеріально-технічне обладнання, пристрій, процес, технологія, програмний продукт, інформаційна технологія, інтелектуальна власність, явище, економічна діяльність тощо, що породжує проблемну ситуацію і обране для дослідження.

Предмет дослідження – це певні властивості, характеристики об'єкта, на які воно безпосередньо спрямоване. Предмет дослідження визначає тему роботи.

Методи дослідження зазначаються коротко та змістовно: що саме досліджено тим чи іншим методом.

Практичне значення одержаних результатів. Подання відомостей про застосування результатів досліджень або рекомендації щодо їх впровадження (використання).

Публікації. Зазначають, в яких статтях у наукових журналах, збірниках наукових праць, матеріалах і тезах конференцій, патентах опубліковані результати роботи.

Ключові слова, що є найістотнішими для розкриття спрямованості роботи, формують на основі її тексту.

Курсову роботу на другому курсі бакалаврату допустимо оформляти у форматі пояснювальної записки, в якій постановку завдання та отримані результати здобувач описує у довільній формі. Основною формою представлення і захисту є презентація з обраними самим здобувачем ІТ-можливостями.

Усі необхідні критерії оформлення й оцінювання курсових робіт на третьому-четвертому курсах бакалаврату і в магістратурі визначені в загальних вимогах до кваліфікаційних робіт. Здобувач самостійно обирає форми представлення результатів роботи для захисту курсової роботи.

Виконання курсової роботи здійснюється у певному порядку, який раціоналізує та полегшує всю необхідну працю. А вона вимагає проведення наукового дослідження, за результатами якого необхідно описати отримані результати за визначеними правилами. Саме результатами теоретичного і практичного дослідження у своїй роботі здобувач має змогу засвідчити рівень наукової підготовки та свій професіоналізм.

Зазвичай для захисту курсових робіт утворюють комісію за спорідненими спеціальностями.

Захист проводять у присутності інших здобувачів, які можуть ставити питання і брати участь в обговоренні роботи.

3. ПОРЯДОК ПІДГОТОВКИ КВАЛІФІКАЦІЙНИХ РОБІТ

Уся необхідна робота з організації й контролю за ходом підготовки й захисту кваліфікаційних робіт покладена на завідувача кафедри та на їх наукових керівників з випускової кафедри.

У «Методичних рекомендаціях щодо розроблення стандартів вищої освіти» МОН України зазначається, що не допускається регламентувати обсяг (кількість сторінок) та структуру роботи» [с. 4]. Це є основним гарантом демократизації науково-дослідницької діяльності, подолання бюрократизму, шкідливої заорганізованості в ній. Тому в цих Методичних рекомендаціях визначення кафедрою деяких реквізитів пропонується як рекомендоване.

Але слухачі магістратури повинні виконувати всі конкретні вимоги до змісту роботи, оформлення, форм представлення й апробації сформульованих у роботі результатів з урахуванням специфіки спеціальностей, за якими провадять підготовку фахівців на кафедрі, які викладені в цих «Методичних рекомендаціях до написання курсових і кваліфікаційних робіт».

Порядок підготовки кваліфікаційних робіт, організація й проведення досліджень за визначеними в них темами передбачає:

- первинне уявлення й визначення проблематики, об'єкта і предмета дослідження, цілей роботи;
- формування змісту роботи, який у процесі дослідження доопрацьовується;
- уявлення і осмислення джерел одержання і способів збирання інформації;
- виявлення набору методів проведення дослідження та обробки інформації з проблеми;
- збір інформації, огляд літератури, аналітичну обробку інформації,
- опис і пояснення фактів, обґрунтування тенденцій і закономірностей, виявлення зв'язків за предметом дослідження;

- розроблення пропозицій, практичних рекомендацій, методик, соціальних технологій тощо.

Вибір літератури за темою є досить кропіткою справою, оскільки визначає ступінь інформованості в досліджуваній галузі. Пошук повинен охоплювати як літературу попередніх років, так і публікації періодичних видань останніх років. Пошук у мережі Інтернет дає змогу отримати найновішу інформацію про стан розробки проблеми, а також про останні напрямки сучасних досліджень.

Важливо при пошуку й аналізі літературних джерел заздалегідь потурбуватися про підготовку бібліографії та про коректність посилань у процесі написання роботи. Тому, коли слухач робить виписки, треба одразу зазначати дані про літературні джерела: автора та його ініціали, назву статті чи книги, видання, рік, том, номер, сторінку. Доцільно із самого початку готувати список використаних джерел згідно з вимогами до його оформлення: це полегшує процес написання й оформлення роботи і гарантує коректність посилань.

Використання різних інформаційних першоджерел забезпечує багатоманітні запити дослідника, оскільки містять описи:

- наукових теорій, які відображають ті чи інші сторони об'єкта і предмета дослідження;
- наукової методології, яку можна використати в дослідженні;
- фактів, які передбачається ввести до фактологічної бази дослідження;
- проведених досліджень, які торкаються проблеми дослідження.

Працюючи над літературними джерелами, студент/слухач вирішує кілька найважливіших завдань: збирання та відбір інформації; класифікація інформації; реферування літературних джерел; використання інформації в дослідницькому процесі.

Можна використати такий типовий план огляду літератури в тексті кваліфікаційної роботи:

1. Характеристика галузі досліджень, значення цієї галузі в науці та практиці публічного управління та адміністрування.

2. Вивчення, аналіз і класифікація основних напрямів досліджень у цій галузі, визначення напрямів, реалізованих на практиці, і тих, які перебувають у стадії розроблення, відображення різних поглядів на їх вирішення.

3. Формулювання основних напрямів досліджень, їх актуальність і кінцева мета; орієнтовний план.

Існують два критерії самоперевірки правильності написаного огляду: огляд писати не за авторами, а за завданнями досліджень; огляд написано правильно, якщо його можна публікувати як самостійну друковану працю.

Організація та проведення емпіричних досліджень ґрунтуються на наукових та етичних принципах наукового дослідження. Продуманість організаційних аспектів, зокрема, підготовка необхідних матеріалів, тестів, бланків суттєво полегшує сам процес дослідження й опрацювання результатів. Аналіз і статистичне опрацювання отриманих даних, інтерпретація результатів досліджень і формулювання висновків підводять підсумок дослідницької діяльності.

4. ПОРЯДОК ПІДГОТОВКИ І ЗАХИСТУ КВАЛІФІКАЦІЙНИХ РОБІТ НА ЗДОБУТТЯ ОСВІТНЬОГО СТУПЕНЯ «БАКАЛАВР»

Кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня «бакалавр» також є дослідницьким міждисциплінарним проектом без закріплення за конкретною навчальною дисципліною. На неї має бути виділено окрему позицію в навчальному плані

Нагадаємо: у *«Методичних рекомендаціях щодо розроблення стандартів вищої освіти» МОНУ* зазначається, що *«не допускається регламентувати обсяг (кількість сторінок) та структуру роботи»* [с. 4]. Це є основним гарантом демократизації науково-дослідницької діяльності, подолання бюрократизму, шкідливої заорганізованості в ній. Тому в цих Методичних рекомендаціях визначення кафедрою деяких реквізитів пропонується як орієнтовне.

Рекомендований кафедрою загальний обсяг кваліфікаційної роботи на здобуття освітнього ступеня «бакалавр» становить не менше 50-ти сторінок.

Виконання роботи є видом індивідуальної самостійної роботи здобувача і має на меті сформувати навички дослідницької діяльності й, водночас, відпрацювати вміння оформляти роботу згідно зі стандартами, аргументовано й логічно представляти результати, коректно використовувати джерельне підґрунтя, адекватно зіставляти свої напрацювання з наявними результатами у конкретній галузі досліджень.

При закінченні бакалаврату до завдань кваліфікаційної роботи на здобуття освітнього ступеня «бакалавр» потрібно включити оволодіння методикою проведення наукових досліджень за відповідною спеціальністю, відпрацювання навичок оформлення роботи згідно зі стандартами, уміння працювати з літературою, ознайомлення з етичними правилами роботи з джерелами.

Важливо уникати тем робіт, пов'язаних із конкретними навчальними дисциплінами, а надавати перевагу міжпредметним завданням, які потребують синтезу вже отриманих знань і обробки нової інформації.

Звертаємо увагу на те, що у **ВСТУПІ** до кваліфікаційної роботи на здобуття освітнього ступеня «бакалавр» також слід давати інформацію за такими зазначеними в «Положенні...» пунктами.

Актуальність теми. Розкриття сутності та стану теми дослідження, її значущості для розвитку відповідної галузі науки чи виробництва, обґрунтування доцільності проведення дослідження.

Мета і завдання дослідження. Формулювання мети роботи і завдань, які необхідно вирішити для досягнення поставленої мети. **Завдання** дослідження конкретизуються у вигляді запланованих результатів. Таким чином поступово забезпечується досягнення поставленої мети шляхом її деталізації у вигляді програми цілеспрямованих дій – завдань дослідження.

Об'єкт дослідження як певні інститути соціальної, політичної системи, техніко-технологічна система, матеріально-технічне обладнання, пристрій,

процес, технологія, програмний продукт, інформаційна технологія, інтелектуальна власність, явище, економічна діяльність тощо, що породжує проблемну ситуацію і обране для дослідження.

Предмет дослідження – це певні властивості, характеристики об'єкта, на які воно безпосередньо спрямоване. Предмет дослідження визначає тему роботи.

Методи дослідження. Перераховувати їх треба не відірвано від змісту роботи, а коротко та змістовно визначаючи, що саме досліджено тим чи іншим методом. Це дасть змогу пересвідчитися в логічності та прийнятності вибору саме цих методів.

Практичне значення одержаних результатів. Подання відомостей про застосування результатів досліджень або рекомендації щодо їх впровадження.

Публікації. Зазначають, в яких статтях у наукових журналах, збірниках наукових праць, матеріалах і тезах конференцій, патентах опубліковані результати роботи.

Ключові слова, що є найістотнішими для розкриття спрямованості роботи, формують на основі її тексту.

Усі необхідні критерії оформлення й оцінювання робіт в бакалавраті визначені в загальних вимогах до кваліфікаційних робіт. Здобувач самостійно обирає форми представлення результатів роботи для захисту роботи.

Для захисту робіт утворюють екзаменаційну комісію за спорідненими спеціальностями. Захист проводять у присутності інших здобувачів. Усі вони мають право ставити питання і брати участь у дискусії.

Виконання кваліфікаційної роботи на здобуття освітнього ступеня «бакалавр» здійснюється у певному порядку, який раціоналізує та полегшує всю необхідну працю. А вона вимагає проведення наукового дослідження, за результатами якого необхідно описати отримані результати за визначеними правилами. Саме результатами теоретичного і практичного дослідження у своїй роботі здобувач має змогу засвідчити свій професіоналізм та рівень наукової підготовки.

5. МЕТОДОЛОГІЧНІ ТА МЕТОДИЧНІ КРИТЕРІЇ НАУКОВОЇ АРГУМЕНТАЦІЇ РОБОТИ

Основними критеріями наукової аргументації курсової або кваліфікаційної роботи є конкретизація в ній методології системного підходу і наукових досліджень, вихідних методологічних способів, принципів, чітко сформульованої, аргументованої теорії та методів дослідження. Раціональне і ефективне використання засобів, теорії, методології та методики є основним чинником вирішення актуальних проблем, які розробляються в кваліфікаційній роботі з публічного управління та адміністрування.

Використовуючи інноваційні досягнення, інформаційно-комунікаційні технології, наука «публічне управління», предметом якої є державна влада, що концентрується в ієрархіях публічної служби, може суттєво впливати на реалізацію головної її функції – управління суспільними, громадськими й державними справами, розподіл матеріальних і духовних ресурсів та забезпечення громадського порядку.

Наука «публічне управління та адміністрування», вивчаючи фактори управлінського впливу на шляхи реформування системи органів виконавчої влади України, своїм предметом робить не просто явища і процеси владно-управлінської діяльності. *Вона досліджує об'єктивні і юридичні закони, специфічні управлінські інститути, процеси й механізми того, як люди використовують державні й соціальні інститути та як вони регулюють їхнє суспільне життя.* Цінність цієї науки полягає в забезпеченні комплексного аналізу стійких державно-управлінських тенденцій, а також явищ і процесів у системі публічної служби.

Слухачам магістратури публічного управління та адміністрування слід враховувати, що теоретико-методологічна частина публічного управління у науковому аспекті містить три основних компоненти: гносеологічний, теоретичний і методологічний. Структура цієї частини

розкривається при розгляді процесу пізнання, який спрямований на невпинне удосконалення, розширення і поглиблення його. Успішний розвиток науки з публічного управління може здійснюватися лише тоді, коли вона буде спроможна вирішувати все нові і нові пізнавальні завдання. Тому цей компонент теоретико-методологічної частини системи і ставиться на перше місце.

При виконанні кваліфікаційної роботи постановка пізнавального завдання – дуже відповідальний і складний процес. До моменту постановки завдання публічний управлінець, природно, володіє вже не тільки визначеною сумою державно-управлінських знань, але й уявляє собі стан вивчення всього державно-управлінського буття. Правильна постановка пізнавального завдання – одна з найважливіших умов її вирішення, оскільки від постановки завдання залежить напрямок творчого пошуку, дослідження й прийняття управлінських рішень та їх впровадження в життя.

Студентам/слухачам магістратури слід пам'ятати, що на розвиток методології державно-управлінської науки значний вплив справляє розвиток загальної науки методології як основи науково-пізнавальної, практично-перетворюючої та навчально-виховної діяльності людського суспільства. Методологія є наукою про систему принципів, способів і механізмів організації теоретичної і практичної діяльності людини та вчення про цю систему.

За свом науковим призначенням методологія виступає формою філософського осмислення принципів організації і регуляції пізнавальної діяльності, виокремлення в ній умов, структури, принципів і змісту знання, а також шляхів, що ведуть до істини.

Методологія в наш час є самостійною наукою про знання, які охоплюють всю багатоманітну сукупність об'єктивних і юридичних законів, методологічних способів, принципів (особливо вихідних), механізмів, засобів, операцій і форм побудови наукового знання, методів дослідження та практичної діяльності. Вищим і визначальним рівнем методології є філософська методологія, визначальні і направляючі принципи якої організовують практичну і методологічну діяльність на конкретному рівні.

Методологія також включає вчення про методи наукового пізнання та перетворення дійсності і виступає одним з аспектів гносеології. В науці розробляється логікою науки.

В умовах сучасного суспільного, науково-технічного прогресу поряд з емпіричним та теоретичним рівнями наукового пізнання прийнято виділяти метатеоретичний, як передумову суть теоретичної діяльності в науці. Вихідні ідеї, визначальні риси конкретної наукової картини світу та системи гносеологічних методологічних установок науки формує філософія, яка є вихідною базою формування власне матриці теоретичного мислення.

Поняття, категорії, ідеї, принципи матричного знання є об'єктом філософської рефлексії. На матричному рівні наука публічного управління пізнає сама себе, свої логічні, методологічні та гносеологічні основи самофункціонування.

Для початку написання кваліфікаційної роботи важливо зрозуміти те, що власне матриця теоретичного мислення формує сукупність вихідних принципів, ідей, які переддетермінують той чи інший спосіб теоретичної, практичної діяльності в цілях пізнання та перетворення об'єктивної дійсності. Вони зумовлюють подальший вибір ціннісних установок і засобів пізнавальної діяльності та відбір і прийняття аргументованих ідей, теорій, концепцій науки публічного управління.

Методологія у гносеологічному аспекті включає в себе сукупність передумов і підходів, пізнавальних методів, засобів, прийомів, що використовуються в науці. Вона є окремою сферою знання, яка ґрунтується на певних вихідних принципах і вивчає засоби, передумови та принципи організації пізнавальної і практично-перетворюючої людської діяльності.

Методологія науки вивчає сутність, природу, логіку і структуру наукових знань і наукової пізнавальної діяльності. Послідовний розвиток методології є важливою складовою розвитку всього процесу наукового пізнання. Методологія науки за своєю сутністю є однією із форм самопізнання і самосвідомості науки. За своїм змістом методологічні знання відображують

об'єктивну реальність і виступають закономірним результатом мислення, яке відтворює зв'язки і відносини буття.

Як теорія науки, методологія безпосередньо пов'язана з гносеологією, яка досліджує загальні закони пізнавальної діяльності. Ґрунтуючись на них, методологія зосереджується на тих особливих суті пізнавальних проблемах, що є характерними для тих чи інших умов життєдіяльності людини. Як правило, методологія розвивається у сфері філософії.

У сучасних умовах методологія виконує дві основні функції. В філософському аспекті вона досліджує сутність наукової діяльності та її взаємозв'язки і взаємовідносини з практикою, з іншими сферами діяльності. З другого боку, – методологія виконує завдання оптимізації й вдосконалення наукової та предметно-практичної життєдіяльності людини та всього суспільства.

В якості наочного прикладу філософії й методології прогресу доцільно навести когнітивну методологію філософії гуманізму і демократії професора М. П. Іщенка: «Методологія еволюціонізму, коеволюції і людиноцентризму та нової загальноцивілізаційної мегапарадигми прогресу, а також системної теорії й методології філософії гуманізму і демократії, яка аргументується на цінностях та принципах гносеологізму, плюралістичності, світоглядно-антропоцентричної аргументації і нелінійного, поліцентричного мислення, сукупна дія яких синхронізує виконання об'єктивного закону соціального становлення суверенної, гармонійної особистості, молоді та формування ефективної системи публічного управління і відкритого гуманного, демократичного громадянського суспільства та розвиток прогресивної світської держави».

Виходячи за межі філософії, методологія спирається на філософські світоглядні і загальнометодологічні принципи і положення. До проблем, що розробляються методологією, відносяться такі як опис та аналіз структури етапів наукового дослідження; аналіз мови науки; визначення сфери

застосування процедур і методів; аналіз пізнавальних принципів, підходів і концепцій тощо.

У процесі виконання кваліфікаційної роботи студенти/слухачі магістратури мають враховувати, що особливу роль в інноваційному розвитку методології відіграє синергетика як методологія наукового пізнання на основі нового світосприйняття і світорозуміння. Саме поняття «синергетика» походить від грецького «синергос» – спільнодіючий.

Становлення синергетики створює принципово нову теоретико-методологічну основу дослідження в системі публічного управління. Йдеться про методологію сумісного взаємопов'язаного і взаємозумовленого створення всіма науками, усіма областями знання наукової картини світу та пізнання об'єктивних законів природи і суспільства, зокрема системи публічного управління та адміністрування.

Очевидно, що на стиках наук, на шляху інтеграції виникає можливість дійсно по-новому подивитись на результати наукових досягнень у філософії, соціології, політології, в інших природничих і суспільних науках.

Прискорюючи інтеграцію наукових досягнень в рамках різних методологічних напрямків, синергетика пізнає механізми самоорганізації, переходу від хаосу до порядку у відкритих системах – метagalактиці та нашій галактиці, у природі в цілому і людському суспільстві. Інтегруючи досягнення кібернетики і системного підходу, синергетика відкриває таємниці виникнення життя і людини, розширює знання людини про саморухомість і розвиток матерії, взаємозв'язок матеріального і духовного. Синергетика дає можливість відтворити інтегральні моделі розгортання не тільки Всесвіту на мікро-, макро- і мегарівнях, а й забезпечує оптимізацію всієї суспільно-політичної системи, в тому числі системи публічного управління.

Основним завданням слухачів магістратури публічного управління і адміністрування є пізнання й висвітлення об'єктивних та юридичних законів розвитку владно-управлінської сфери і формування високої державно-управлінської і людинознавчої компетентності публічних службовців. Тому

теорії і закони є не тільки фундаментальними, але і специфічними конструкціями, властивими тільки науковому знанню. Вони відносяться не тільки до конкретно-історичної частини, а й об'єднуються з гносеологічним, пізнавально-цільовим і методологічним розділами. Такий підхід зумовлений специфічними завданнями публічного управління, що є наукою конкретно-історичною і філософською.

Сьогодні значно зростає роль інноваційних принципів методології та методики дослідження публічного управління і публічного адміністрування. **Центральною тезою кваліфікаційної роботи має стати об'єктивно зумовлена необхідність осучаснених принципів і засобів вирішення проблем реформування публічного управління та публічної служби.** Це тому, що сьогодні наша держава, обравши стратегічний курс на активне входження в Європейське і світове співтовариство держав і народів, твердо стала на шлях демократичного, гуманістичного розвитку.

Під тиском глобалізаційних процесів стрімко оновлюються форми владарювання. **Публічне управління та адміністрування базується на визнанні народу джерелом влади, на його праві брати участь в управлінні державними справами у поєднанні з широким колом громадянських прав, свобод і обов'язків.** Це - найпоширеніша система публічного управління, джерелом якої виступає народ, як визначальний суб'єкт управління. Ці тенденції значною мірою будуть визначати місце і роль людини у сучасній цивілізації, її спроможності продуктивно вирішувати соціально-економічні, політичні, культурні проблеми.

Визначна роль у цьому процесі належить науці з публічного управління, яка покликана оберігати святе право людини на свободу і щастя. Враховуючи багатий досвід цієї дисципліни, сучасні публічні службовці мають по-новому, оптимальними шляхами вирішувати проблеми формування системи логічно завершених базових знань про публічне управління та публічну службу, адекватних їм умінь і навичок. Це диктує необхідність об'єктивно аналізувати

сучасні політичні процеси та орієнтуватися у сучасному державно-управлінському житті.

У сучасних умовах швидкісних трансформацій техногенної цивілізації методологія і методика виконання кваліфікаційної роботи ґрунтується на єдності завдань розвитку науки, техніки, політики, культури суспільства та освіти, які перебувають у взаємозв'язку та взаємозалежності. Вони визначаються метою і завданнями підготовки не лише магістрів публічного управління та адміністрування, а й людини-громадянина, людини із широким науковим світоглядом, яка здатна творчо і раціонально застосовувати знання на практиці й активно сприяти прогресивним тенденціям розвитку державного управління та місцевого самоврядування.

Надто складним процесом є організація науково-дослідницької діяльності слухачів магістратури над кваліфікаційною роботою. Тому необхідно підвищити вимоги щодо якості цієї форми. Так, на кафедрі державної служби, публічного адміністрування та політології Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького розроблені нові програми з курсів «Політологія» і «Публічне управління та адміністрування» відповідно до нових потреб і вимог суспільного прогресу.

Методика – вчення про методи, також широко використовується в процесі написання курсової чи кваліфікаційної роботи. Тому відповідальним завданням, яке постає перед слухачами, є вміння використовувати методику, її загальнонаукові методи, серед яких рекомендується використати будь-які з перерахованих нижче методів.

Перш за все, використовується **аргументаційно-верифікаційний метод, який складає основоположну, вихідну доказову базу, наведення переконливих аргументів щодо запропонованих наукових і практичних рекомендацій та перевірку їх на істинність.** **Аналіз** – метод наукового дослідження явищ, предметів шляхом поділу їх на складові з метою з'ясування їхньої структури, якостей, зв'язків. **Синтез** – метод наукового дослідження явищ, предметів, дійсності тощо у цілісності, єдності та взаємозв'язку їх частин.

Індукція – логічний спосіб пізнання, що ґрунтується на отриманні загальних висновків і положень на основі вивчення окремих фактів, явищ і процесів, або більш загального знання на основі менш загального. **Дедукція** – логічний метод пізнання, що ґрунтується на отриманні окремих конкретних висновків, положень, закономірностей розвитку цілісної системи публічного управління та адміністрування.

Метод моделювання ґрунтується на використанні моделі як засобу дослідження явищ і процесів природи. Під моделями розуміють системи, що замінюють об'єкт пізнання і слугують джерелом інформації стосовно нього. **Абстрагування** – метод, що дає змогу переходити від конкретних предметів до загальних понять та законів розвитку. Застосовується при перспективному плануванні, коли вивчається робота підприємства за минулий період і прогноз складається на майбутнє. **Конкретизація** – досліджується стан предметів у зв'язку з певними умовами їх існування та історичного розвитку.

Метод системного аналізу передбачає оцінку об'єкта як системи разом з усіма чинниками, що впливають на його функціонування. **Функціонально-вартісний аналіз** – метод дослідження об'єкта за його функцією і вартістю, що застосовується при вивченні ефективного використання матеріальних і трудових ресурсів. Він дає змогу виявити основні канали непродуктивного використання ресурсів. **Формалізація** – метод дослідження об'єктів шляхом представлення їх елементів у вигляді спеціальної символіки. Наприклад, представлення собівартості продукції, ціни чи фінансового результату у вигляді формули.

Гіпотетичний метод застосовується при вивченні нових явищ, які не мають аналогів. Він ґрунтується на науковому прогнозуванні, що висувається для пояснення будь-якого явища і потребує перевірки на практиці та теоретичного обґрунтування, щоб стати науковою теорією. **Аксиоматичний метод** – метод побудови наукової теорії, за якого деякі твердження приймаються без доведень, а всі інші знання виводяться з них за певними логічними правилами.

Історичний метод дає змогу дослідити виникнення, формування та розвиток процесів і подій у хронологічній послідовності з метою виявлення внутрішніх та зовнішніх зв'язків, закономірностей і суперечностей. Він є одним із основних методів наукового пізнання в суспільних науках.

Професори і доценти кафедри, використовуючи специфіку професійної діяльності слухачів магістратури «Публічного управління та адміністрування», профіль підготовки спеціалістів, фахові, регіональні особливості, вдосконалюють власну роботу й відповідно організують процес написання курсових/кваліфікаційних робіт. В арсеналі сучасного слухача магістратури публічного управління та адміністрування знаходиться величезна кількість форм і засобів одержання інформації та навчання: підручники, навчальні посібники, теле-відеоапаратура, комп'ютерні технології і т. ін.

Реформування закладів вищої освіти і нові тенденції їх розвитку висувають одним із зобов'язаних завдань підвищення якості курсових і кваліфікаційних робіт та активізацію студентів і слухачів магістратури в наукових пошуках і науковому мисленні. ***Особливо важливо засвідчити наявність у слухачів магістратури якостей громадянина-патріота України та пріоритетів гуманістично-демократичної, духовно-культурної, соціально-політичної і людинознавчої компетентності публічних управлінців, що актуалізуються в контексті європейських і світових досягнень у сфері освіти та в суспільному житті.***

6. ПРАВИЛА ОФОРМЛЕННЯ РОБІТ

Подана до захисту курсова або кваліфікаційна робота є письмовим звітом, який відображує результати власних спостережень, теоретичних або експериментальних досліджень здобувача.

Нагадаємо: у *«Методичних рекомендаціях щодо розроблення стандартів вищої освіти» МОНУ* зазначається, що *«не допускається*

регламентувати обсяг (кількість сторінок) та структуру роботи» [с. 4]. Це є основним гарантом демократизації науково-дослідницької діяльності, подолання бюрократизму, шкідливої заорганізованості в ній. Тому в цих Методичних рекомендаціях визначення кафедрою деяких реквізитів пропонується як орієнтовне.

У той же час загальний обсяг роботи визначають за особливостями досліджень у конкретній галузі знань, а також за специфікою теми роботи. ***Обсяг кваліфікаційної роботи на здобуття освітнього ступеня «магістр» кафедрою рекомендується не менше 85-ти сторінок.***

Курсові та кваліфікаційні роботи необхідно оформлювати дотримуючись державного стандарту ДСТУ 3008:2015 «Інформація та документація. Звіти у сфері науки і техніки. Структура та правила оформлення». Тож варто ще раз наголосити, що у вступі до роботи слід дати загальну характеристику роботи в рекомендованій цим державним стандартом ДСТУ 3008:2015 структурі та правилах оформлення і в нижче наведеній послідовності.

Основна частина курсової/кваліфікаційної роботи містить вступ, певну кількість розділів (2 розділи - курсова/3 розділи - кваліфікаційна) та висновки з них, а також загальні висновки. Кожний розділ починають з нової сторінки. У першому розділі на ґрунті огляду літератури розкривають стан розв'язання завдання чи вирішення наукової проблеми та її значущість. Далі аргументують вибір напряму досліджень, наводять методи розв'язання завдань дослідження і їх порівняльні оцінки, розробляють загальну методику його проведення. Цей розділ слід закінчити коротким висновком стосовно доцільності проведення дослідження. Загальний обсяг оглядової реферативної частини не повинен перевищувати 20% обсягу основної частини тексту.

У другому розділі курсової та у другому і третьому розділах кваліфікаційної роботи автор детально викладає результати власних досліджень з висвітленням того нового, що він вносить у розробку проблеми. Здобувач за можливості повинен дати оцінку повноти розв'язування поставлених завдань, оцінку достовірності одержаних результатів (характеристик, параметрів), їх

порівняння з аналогічними результатами вітчизняних і зарубіжних праць, обґрунтування потреби додаткових досліджень чи негативні результати, що зумовлюють необхідність їх припинення. Між структурними частинами роботи повинен бути чіткий логічний зв'язок, тобто розділи мають бути пов'язані між собою і починатися з короткого опису питань, розкритих у цьому розділі в їхньому взаємозв'язку з попередніми і наступними розділами.

У роботі не повинно бути переписаних із підручників положень і формулювань, однак допустиме посилання на них та їх перефразування. Заборонено також вміщувати ксерокопії чи іншим способом виготовлені копії малюнків, графіків, таблиць, формул тощо (такі копії можна вміщувати тільки в додатках до роботи). Висновки є завершальною й особливо важливою частиною роботи, що має продемонструвати результати дослідження, міри реалізації поставленої мети та сформульованих завдань.

У висновках представляють синтез всіх отриманих результатів дослідження та їх співвідношення із загальною метою і поставленими завданнями. Викладають найважливіші наукові та практичні результати, акцентують на якісних та кількісних показниках, обґрунтовуючи їхню достовірність. Висновки краще представляти у вигляді послідовно пронумерованих абзаців. При цьому кожен абзац має містити окремий логічно завершений висновок. На підставі отриманих висновків у роботі бажано надавати рекомендації щодо наукового та практичного використання здобутих результатів.

Список використаної літератури має містити лише фактично використану літературу, проаналізовану у тексті роботи. На кожне джерело має бути посилання. Кількість використаних джерел не має обмежень, однак серед них обов'язково мають бути свіжі публікації (не старіші п'яти років), а також, за можливості, закордонні праці. Бібліографічний опис джерел складають відповідно до чинних стандартів з бібліотечної та видавничої справи. Посилання в тексті дають у квадратних дужках, із вказівкою на джерело та сторінку, наприклад: [21, с. 135].

Студентам спеціальності «Політологія» та слухачам магістратури «Публічне управління та адміністрування» необхідно виконувати правила структурного оформлення курсової/кваліфікаційної роботи, що дають змогу оптимально структурувати матеріал і найліпше донести ідею дослідження, його результати й висновки до читача. Традиційно курсова/кваліфікаційна робота повинна містити:

- титульний аркуш (Додатки А, Б);
- зміст (Додаток В);
- перелік умовних позначень, символів, одиниць, скорочень і термінів (за наявності);
- вступ;
- основну частину (2 або 3 розділи з висновками);
- висновки (загальні);
- список використаних джерел;
- додатки.

На *титульному листі* зазначають:

- міністерство, якому підпорядкований університет;
- найменування навчального закладу;
- інститут, кафедру;
- назву кваліфікаційної роботи;
- спеціальність в межах якої виконується робота;
- прізвище, ім'я, по-батькові автора;
- посада, науковий ступінь, вчене звання, прізвище, ім'я, по-батькові наукового керівника;
- посада, науковий ступінь, вчене звання, прізвище, ім'я, по-батькові зовнішнього рецензента кваліфікаційної роботи;
- місто і рік.

ЗМІСТ включає: вступ; послідовно перелічені назви всіх розділів, підрозділів, пунктів і підпунктів (якщо вони мають заголовки); висновки; список

використаної літератури; додатки і номери сторінок, з яких починаються розділи та інші структурні елементи.

Заголовки змісту повинні точно повторювати заголовки в тексті. Заголовки однакових ступенів рубрикації необхідно розташовувати один під одним. Заголовки кожної наступної ступені зміщені на п'ять знаків праворуч стосовно заголовків попередньої ступені. Усі заголовки починають із прописної літери без крапки наприкінці.

Умовні позначення, які використовуються при написанні курсової/кваліфікаційної роботи повинні бути наведеними на окремому аркуші. Перелік умовних позначень, символів, одиниць, скорочень і термінів (за наявності) подають у роботі окремим списком перед вступом.

ВСТУП розкриває сутність і стан наукового завдання, його значущість для системи публічного управління та адміністрування. У вступі наводиться обґрунтування **актуальності теми** і доцільність виконання роботи, зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Висвітлення зв'язку вибраного напряму досліджень із планами науково-дослідницьких робіт кафедри, а також із галузевими та (або) державними планами та програмами. Обов'язково зазначають номери державної реєстрації науково-дослідних робіт, а також і роль автора у їх виконанні. Далі наводиться стислий огляд літературних джерел з наведенням переліку тих авторів, які займалися відповідною проблемою та зазначення наукового внеску, який вони зробили.

Після цього визначаються **мета і завдання дослідження**, які формуються на основі аналізу літературних джерел і постановки актуальності теми. Мета – це запланований результат дослідження і розкривається переліком завдань, які вирішуються в роботі. Мета переважно зводиться до формулювання кінцевого результату, який конкретизується в підвищенні ефективності діяльності або удосконаленні державноуправлінських методів, технологій, підходів тощо. Завдання, які будуть вирішуватися відповідно до визначеної мети, зазначають у формі перерахунку: «аргументувати ...», «визначити ...», «дослідити ...»,

«здійснити ...», «обґрунтувати ...», «передбачити ...», «проаналізувати ...», «розробити ...», «узагальнити ...», «упровадити ...» тощо.

Завдання формулюють у двох варіантах: перший – у вигляді самостійно закінчених етапів дослідження; другий – як послідовне вирішення окремих проблем наукового дослідження щодо загальної проблеми всієї роботи. Формулювати і конкретизувати завдання слід точно і чітко, оскільки опис їх розв'язання визначає зміст підрозділів кожного з розділів роботи. Заголовки розділів кваліфікаційної роботи визначаються саме при формулюванні завдань дослідження. Як правило, формулюються п'ять-шість завдань.

Об'єкт дослідження – це процес або явище, що породжує широку проблемну ситуацію й обраний для вивчення.

Предмет дослідження конкретизує вужчу проблемну ситуацію в межах об'єкта дослідження і підлягає безпосередньому вивченню в роботі. Саме на нього спрямована увага слухача, оскільки предмет дослідження визначає тему кваліфікаційної роботи. Таким чином, об'єкт і предмет дослідження співвідносяться між собою як загальне і часткове.

Методи дослідження показують згідно з якими законами, принципами і положеннями наукової теорії виконана кваліфікаційна робота. Перелік методів дослідження подають в зв'язку зі змістом роботи, коротко та змістовно визначаючи, що саме досліджувалось тим чи іншим методом. Перераховувати їх треба не відірвано від змісту роботи, а коротко та змістовно визначаючи, що саме досліджувалось тим чи іншим методом.

Наукова новизна одержаних результатів (у курсовій роботі за наявності). Складається коротка анотація нових здобутків (рішень, висновків), одержаних здобувачем особисто. Аргументується відмінність отриманих результатів від відомих раніше, підкреслити ступінь новизни. Доведення новизни дає авторові право на використання поняття «уперше» при характеристиці отриманих ним результатів і проведеного дослідження в цілому. Поняття «уперше» в науці означає факт відсутності подібних результатів до їхньої публікації. Проте новизна зовсім не вказує на те, що вся робота від

початку і до кінця повинна складатися з ніким досі не сформульованих положень, нових понять, яких не було в науковому обігу тощо.

Досягнуті в кваліфікаційній роботі результати повинні мати **практичне значення**. Необхідно дати опис конкретних результатів дослідження або рекомендацій, які мають прикладне значення, а також пропозиції щодо їх подальшого використання.

Далі робиться короткий опис першого, другого і третього розділів кваліфікаційної роботи.

Апробація результатів дослідження і публікації відбиває перелік заходів і наукових джерел, у яких містяться результати кваліфікаційної роботи.

Обсяг вступу не повинен перевищувати чотири-п'ять сторінок.

РОЗДІЛ 1 складається з трьох підрозділів чи параграфів. У першому розділі подається теоретичний аналіз та обґрунтування актуального завдання, що досліджується, розглядається її суть, значення, класифікаційні характеристики, історія та сучасні тенденції предмета дослідження, методичні підходи тощо. Важливим на цьому етапі є аналіз та вивчення літературних джерел.

За результатами літературного аналізу і формулювання попередніх висновків необхідно порівняти точки зору, які існують у класичній науці та практиці, висловити свою точку зору з даної проблеми. Це дозволить виявити ступінь новизни. Для цього необхідно методично правильно виконати теоретичне дослідження. Спочатку складається список літератури, з якого обираються джерела, які найбільш відповідають темі дослідження. З кожного джерела виписуються цитати і формується картотека, в якій джерела описуються згідно з діючими стандартами. Треба правильно заповнювати ці картки, щоб надалі не довелося повторно брати книгу, статтю.

Збір літератури є важливим етапом для наступного оформлення її списку, а також для того, щоб у найкоротший термін знайти необхідне джерело для посилання на нього. Ідеальний варіант – комп'ютерна картотека, в якій файли систематизуються таким чином, щоб швидко знайти потрібну інформацію.

Почати вивчення літератури можна з перегляду монографій, журналів останніх років, що стосуються об'єкта дослідження.

Теоретичний розділ не повинен бути компіляцією чужих думок, навіть за умов використання посилань. Грамотно зроблений огляд літературних джерел передбачає зіставлення думок, методик, концепцій різних авторів. Автор кваліфікаційної роботи має показати своє відношення до цих положень і зробити відповідні висновки, а також запропонувати свої концептуальні положення вирішення поставленої наукової проблеми.

Перший розділ орієнтовно становить 25-30 % загального обсягу роботи.

РОЗДІЛ 2 кваліфікаційної роботи має аналітико-дослідницький характер і складається з трьох підрозділів. На основі аналізу статистичних та інших джерел інформації оцінюється стан об'єкта дослідження: подається загальна характеристика процесу, розглядаються позитивні і негативні сторони досліджуваного явища, досягнення і сучасні тенденції розвитку. Разом з тим, слухач повинний виявити критичний підхід до аналізу проблеми, вміти побачити невикористані резерви.

Матеріали цього розділу повинні базуватися на ретельному вивченні діючого законодавства, інструкцій і інших нормативних матеріалів, на всебічному і глибокому аналізі статистичного і фактичного матеріалу, зібраного в процесі кваліфікаційної практики. У цьому розділі виконується ретельний аналіз з використанням емпіричних та статистичних методів і моделей факторного аналізу. Просте зіставлення плану і факту, або даних звітної і базисного періодів для кваліфікаційної роботи зовсім недостатньо.

Інколи розрахунки не слід виконувати безпосередньо в тексті. Їх доцільно наводити у додатках. У тексті роботи повинні бути тільки результати, зведені у таблиці або подані як рисунки. Всі аналітичні розрахунки, таблиці, графіки, діаграми цього розділу мають супроводжуватися поясненнями та висновками, які дозволяють визначити сутність і стан явищ та процесів, що досліджуються.

Другий розділ та висновки до нього повинні становити 30-35% загального обсягу роботи.

Завданням **РОЗДІЛУ 3** є розробка конкретних рекомендацій, пропозицій щодо удосконалення предмету дослідження на базі основних теоретичних положень, методичного інструментарію, що викладені у першому розділі, а також з урахуванням результатів аналізу, проведеного у другому розділі дослідження.

Третій розділ найскладніший. Для обґрунтування пропозицій з вдосконалення тих чи інших явищ, реалізації резервів необхідні, як правило, відповідні методики. Цей фактор потрібно враховувати при складанні календарного плану виконання роботи, де на написання третього розділу доцільно приділяти більше уваги.

Необхідно звернути увагу на два методично важливих моменти. Це розробка пропозицій й заходів з їх реалізації. Тому третій розділ повинен містити обґрунтовані пропозиції слухача, спрямовані на досягнення мети, поставленої у вступі. Структурно вміщує три підрозділи. Характер і зміст пропонованих заходів мають ґрунтуватися на аналізі, проведеному в другому розділі роботи. У цьому розділі викладаються результати власних досліджень автора з висвітленням того нового, що він вносить у розробку обраного напрямку дослідження.

Однією із частин обґрунтування пропонованих студентом/слухачем заходів мають бути припущення щодо можливої ефективності (соціальної, економічної та ін.), прогнозів, обґрунтування проектів. Заходи і рекомендації з удосконалення предмета дослідження можуть підтверджуватися розрахунками економічного ефекту.

Третій розділ має становити 30-35% загального обсягу роботи (з висновками).

Загальні **ВИСНОВКИ** є завершальною частиною кваліфікаційної роботи. Тут за нумерованими пунктами подають сутнісні наукові та практичні результати, отримані в роботі, з формулюванням вирішеного завдання і значення. Вони містять стислий виклад найбільш важливих наукових і практичних результатів, отриманих у роботі, які повинні відображати

формулювання вирішуваної наукової проблеми (завдання), її значення для науки і практики. Далі формулюють висновки та рекомендації щодо використання здобутих результатів.

У першому пункті висновків коротко оцінюють стан питання. Далі розкривають методи вирішення поставленого в роботі наукового завдання, їх практичний аналіз, порівняння з відомими рішеннями.

У висновках необхідно: наголосити на якісних та кількісних показниках здобутих результатів; обґрунтувати їх достовірність; викласти рекомендації щодо використання результатів дослідження у практичній діяльності. Для дотримання бажаного стилю висновків корисно застосовувати в їх пунктах такі слова та вислови, як «проаналізовано...», «встановлено ...», «виявлено...», «показано ...», «досліджено ...», «розроблено ...», «рекомендовано ...», та ін.

Висновки мають відповідати завданням роботи. Обсяг загальних висновків складає три-п'ять аркушів.

Наприкінці кваліфікаційної роботи наводяться **СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ**, а потім **ДОДАТКИ**. Список використаних джерел має складати не менше 50 найменувань.

Повну персональну відповідальність за виконання кваліфікаційної роботи і підготовку до захисту та захист несе її автор, студент/слухач магістратури, а часткову – науковий керівник. Контроль за виконанням студентом/слухачем усіх вимог написання і підготовки до захисту кваліфікаційної роботи здійснює науковий керівник.

У разі відмови слухача від рекомендацій і вимог наукового керівника чи невиконання слухачем усіх зазначених процедурних вимог, науковий керівник зобов'язаний своєчасно подавати письмову доповідну записку керівнику кафедри та директору навчально-наукового інституту.

Ймовірні недоліки/порушення, що трапляються в оформленні та змістовому наповненні роботи

Недоліки/порушення в оформленні:

- відсутність будь-якого складника в структурі роботи, що передбачено чинними вимогами до роботи на здобуття відповідного освітнього ступеня;
- недотримання вимог щодо оформлення робіт;
- наявність не виправлених друкарських помилок, пропусків, граматичних і стилістичних помилок;
- відсутність авторської інтерпретації змісту таблиць і графіків;
- наявність у бібліографії робіт, на які відсутні посилання в самій роботі;
- наявність помилок в оформленні бібліографії;
- бібліографічний опис джерел у списку використаної літератури наведено довільно.

Недоліки вступу роботи:

- висвітлення актуальності багатослівне, без зазначення сутності проблеми або наукового завдання;
- тема роботи розбіжна з метою дослідження;
- мета дослідження не пов'язана з проблемою, сформульована абстрактно і не відбиває специфіки об'єкта і предмета дослідження;
- в об'єкті не виділена та його частина, що є предметом дослідження;
- об'єкт і предмет дослідження як категорії наукового процесу не співвідносні між собою як загальне і часткове;
- має місце збіг формулювання проблеми, мети, завдань роботи.

Недоліки оглядово-теоретичного розділу роботи:

- наявність фактичних помилок в огляді літератури;
- відсутність згадування важливих джерел наукової літератури, що мають пряме відношення до вирішення проблеми та доступні для здобувачів у виданнях, що вийшла друком за останні 5 років;
- використання великих фрагментів чужих текстів без вказівки на їхні джерела, зокрема й із випускних робіт здобувачів минулих років;
- відсутність аналізу зарубіжних праць, присвячених проблематиці дослідження;

- відсутність аналізу вітчизняних праць, присвячених проблематиці дослідження;

- теоретичну частину не завершують висновки, а лише формулювання предмета власного емпіричного дослідження (для магістерської роботи).

- теоретична і практична частини не узгоджені між собою.

Недоліки аналітичного та емпіричного розділів роботи:

- робота побудована на основі чужої методики, модифікованої і скороченої автором без перевірки якості модифікації і скорочень;

- автор використовує методики без посилань на джерело їх отримання або їх автора;

- у роботі відсутній докладний опис процедури проведення дослідження: за наведеним описом відтворення процедури неможливе;

- у роботі відсутня інтерпретація отриманих результатів, висновки побудовані як констатація первинних даних чи фактів;

- отримані результати автор не співвідносить із результатами інших дослідників, праці яких він аналізував у теоретичній частині.

Недоліки висновків:

- кінцеві висновки не відповідають меті дослідження та / або визначеним завданням;

- висновки неконкретні, мають описовий характер.

Етичні аспекти роботи:

- автор порушив етичні норми, не виправдано розкрив анонімність учасників дослідження;

- автор використовує дані інших дослідників без посилання на праці, де ці результати опубліковані;

- автор формулює практичні рекомендації, пропонуючи рішення, що виходять за межі його професійної компетентності і можуть мати непередбачувані наслідки для суспільства.

Недоліки/порушення в організації роботи:

- недотримання графіку виконання роботи;

- несвоєчасність підготовки роботи до захисту;
- несистематичність роботи з науковим керівником.

Аналіз практики показав такі помилки слухачів на захисті кваліфікаційних робіт:

1) зміст кваліфікаційної роботи не розкриває тему повністю чи її основної частини;

2) у теоретичній частині компіюється текст, а таблиці, рисунки наводяться без посилань на джерела, що були використані;

3) неправильно оформлюється цитування тексту;

4) оформлення списку використаних літературних джерел не відповідає стандарту;

5) недостатня кількість літературних джерел;

6) в аналітичній частині занадто детально наводиться виконання розрахунків. Досить розрахувати показники для одного року, а інше звести в таблицю;

7) у тексті наводяться громіздкі таблиці, хоча їх доцільно перенести в додатки;

8) недостатньо використовуються графічні наочні засоби ілюстрації тексту. Слухачі, як правило, віддають перевагу табличній формі подання матеріалу;

9) теоретична і методична частини не відповідають аналітичній частині та змісту третього розділу, що містить рекомендації. Обов'язково треба дотримуватися послідовності написання кваліфікаційної роботи та обґрунтування висновків (тема – мета – завдання – наукова новизна – висновки);

10) обсяг та оформлення роботи не відповідають вимогам, вона виконана неохайно, з помилками.

Підготовка до захисту кваліфікаційної роботи полягає у виготовленні засобів для висвітлення основних результатів досліджень і підготовці доповіді виступу. Рекомендується у процесі виступу використовувати заздалегідь підготовлені мультимедійні презентації.

Вимоги до презентації

Презентація виступу на захисті кваліфікаційної роботи зазвичай не повинна перевищувати 20 слайдів, але краще вкласти матеріал у 15-16 слайдах (максимум 2 слайди на хвилину промови). Тіло слайдів презентації бажано обрати одне для всієї презентації. Можна скористатися шаблонами, які містить програма.

Бажано, щоб кольори схем, діаграм, малюнків були яскравішими за фон, а отже краще використовувати світлий фон з невеликою кількістю декоративних елементів. Ефекти анімації мають допомагати сприйманню інформації, а не бути самоціллю і не відволікати увагу від змісту презентації. Бажано не використовувати складних прописних шрифтів, розмір шрифтів має бути не менше, ніж 20-22. В одному слайді доцільно вміщувати не більше, ніж 12-15 рядків тексту.

Презентація виступу повинна містити:

- короткий теоретичний вступ (вказати хто займався досліджуваною проблемою і які підходи вироблені) (1-2 слайди);
- мета та завдання роботи (1 слайд);
- об'єкт та предмет дослідження (1 слайд);
- опис результатів дослідження (10-12 слайдів);
- висновки та рекомендації (1-2 слайди);
- впровадження результатів дослідження (1-2 слайди).

Помилки презентації, що найчастіше зустрічаються:

- забагато матеріалу на слайді;
- забагато слайдів;
- дуже швидко йдуть слайди;

- малий шрифт;
- надмірне «декорування»;
- фон слайду (шаблон) зливається з текстом або надмірно яскравий, відволікає увагу;
- невиправдане використання ефектів анімації;
- виступаючий говорить до екрану.

7. ДОТРИМАННЯ НАУКОВОЇ ЕТИКИ У ВИКОРИСТАННІ ДЖЕРЕЛЬНОГО ПІДГРУНТЯ

Необхідно не забувати, що використання праць інших авторів можливе лише шляхом цитування, перефразовування або узагальнення (Див.: «Положення про курсові й кваліфікаційні роботи» ЧНУ ім. Б Хмельницького. Також слід звернути увагу, що *обов'язковою вимогою до оформлення роботи є зазначення здобувачем на титульному аркуші роботи «Засвідчую, що в моїй роботі немає запозичень із праць інших авторів без відповідних посилань» за особистим підписом виконавця.*

Якщо здобувач допустився плагіату (дослівне запозичення чужого тексту без посилання на джерело), роботу не допускають до захисту. Персональну відповідальність за перевірку роботи на плагіат несе здобувач.

Всі електронні версії кваліфікаційних робіт зберігаються в репозитарії університету, а відгуки на них розміщують на сайті навчально-методичного відділу. Студент/слухач має право написати заяву на ім'я ректора університету з аргументованою відмовою від розміщення на сайті навчально-методичного відділу. При використанні матеріалів цих робіт посилання на них є обов'язковим.

Експертиза кваліфікаційних робіт на наявність плагіату проводиться відповідно до:

- Закону України «Про вищу освіту»;

- Закону України «Про авторське та суміжні права»;
- «Положення про курсові й кваліфікаційні роботи», введеного наказом Черкаського національного університету № 126–н від 28.02.2019 р.

Процедура перевірки кваліфікаційних робіт на наявність плагіату є складовою системи внутрішнього забезпечення якості освітньої діяльності та якості вищої освіти. Перевірці на наявність плагіату підлягають усі кваліфікаційні роботи. Терміни проведення перевірки кваліфікаційних робіт на наявність плагіату встановлюються окремими нормативними документами.

Обов'язкова перевірка кваліфікаційних робіт на наявність плагіату проводиться з метою академічної доброчесності, підвищення якості підготовки до державної атестації слухачів магістратури у частині виконання кваліфікаційних робіт на випускних курсах денної та заочної форм навчання.

Перевірка кваліфікаційних робіт на наявність плагіату проводиться по наявній базі даних їх електронних версій. Організація процесу перевірки кваліфікаційних на наявність плагіату покладається на випускову кафедру.

Для перевірки кваліфікаційних робіт на наявність плагіату обов'язковим є представлення паперового та електронного варіанту роботи. Відповідальні особи за організацію і проведення перевірки кваліфікаційних робіт на наявність плагіату (далі – відповідальні особи) визначаються відповідними розпорядчими документами.

Робота здається на електронному носії, на якому повинен бути лише один файл з кваліфікаційною роботою у форматі документ WORD (*.doc, *.docx). Паперовий варіант кваліфікаційної роботи має абсолютно співпадати з електронною версією на електронному носії. Подання на перевірку тільки текстової версії кваліфікаційної роботи за відсутності електронної версії, так і навпаки, не допускається.

Після виконаної перевірки кваліфікаційної роботи на предмет плагіату відповідальною особою робиться запис на зворотній стороні титульного аркуша, ставиться дата і особистий підпис: електронна версія кваліфікаційної роботи

відповідає паперовій; виявлена висока, середня або низька унікальність тексту із позначенням відповідних процентів.

Результатом перевірки кваліфікаційної роботи на предмет наявності плагіату є виявлення ступеня її унікальності. Якщо виявлена низька унікальність тексту, за власним бажанням слухача або на вимогу організаторів процесу державної атестації слухачів кваліфікаційна робота доопрацьовується і проходить перевірку ще раз. Перевірка кваліфікаційної роботи на наявність плагіату проводиться не пізніше 5 днів до початку роботи державної екзаменаційної комісії.

Здобувач несе повну персональну відповідальність за своєчасність проходження перевірки власної кваліфікаційної роботи на предмет плагіату. У разі незгоди з результатами перевірки він має право на апеляцію.

8. ПІДГОТОВКА ДО ЗАХИСТУ ТА ПРОЦЕДУРА ЗАХИСТУ КВАЛІФІКАЦІЙНИХ РОБІТ

Захист кваліфікаційних робіт відбувається перед екзаменаційною комісією, яка визначає здатність здобувача до самостійної роботи за фахом, і приймає рішення про присвоєння відповідної кваліфікації та видачу диплома.

Студент-випускник/слухач магістратури, готуючись до захисту, розробляє особистий порядок захисту кваліфікаційної роботи, який складається з таких частин:

- виступ здобувача;
- відповіді на поставлені запитання;
- оголошення відгуку, складеного у довільній формі, або виступ (до 2-х хвилин) наукового керівника про роботу здобувача;
- оголошення рецензії, складеної у довільній формі;
- відповіді здобувача на зауваження наукового керівника й рецензента;
- виступи присутніх на захисті;
- завершальне слово здобувача.

Свій виступ здобувач складає із трьох смислових частин, які відповідають за змістом вступу, основній частині та висновкам кваліфікаційної роботи. У вступі доповіді висвітлюється актуальність досліджуваної теми, формулюють об'єкт, предмет, мету та завдання дослідження. Основна частина, передусім, розкриває суть, методiku й особливості організації та проведення емпіричного дослідження і містить аналіз отриманих результатів із демонстрацією кількісних та якісних показників з метою обґрунтування достовірності тверджень. У висновках наводяться головні результати дослідження і визначається теоретичне і практичне значення отриманих результатів та можливі перспективи подальших досліджень.

Ознайомитися із зауваженнями рецензента здобувач має можливість заздалегідь і зобов'язаний підготувати відповіді на подані рецензентом зауваження. Оцінку виставляє державна комісія на підставі публічного захисту. Тому відповіді на зауваження рецензента мають велике значення: успіх захисту значною мірою залежить від того, наскільки правильно і ґрунтовно слухач дискутує з рецензентом і відповідає на питання членів екзаменаційної комісії та присутніх. Відповіді на зауваження рецензента є публічним виявом знання досліджуваної проблеми, володіння матеріалом, здатності вести наукову дискусію. З огляду на те, що слухач має можливість завчасно підготувати відповіді на зауваження, цей етап захисту є дуже важливий і суттєво впливає на оцінку кваліфікаційної роботи.

У відповідях на зауваження рецензента та питання, які задаються після доповіді, бажано уникати двох крайностей: зайвої стислості і категоричності та зайвої багатослівності. Володіння науково-методологічним інструментарієм з публічного управління і дотримання регламенту є обов'язковим елементом культури й етики наукових повідомлень.

Процедура захисту є логічним завершенням виконання кваліфікаційної роботи. Остаточний варіант роботи написаної і відповідно оформленої кваліфікаційної роботи разом із супровідними документами (відгук наукового керівника або його виступ під час захисту роботи, анотація, довідка про

впровадження, зовнішня рецензія). Завідувач кафедри з'ясовує ступінь готовності роботи і рекомендує допустити до захисту. На кожній кафедрі відповідним наказом директора призначаються особи, відповідальні за організацію і здійснення нормоконтролю.

Робота не допускається до захисту і не зараховується у разі виявлення фальсифікації результатів дослідження.

Кваліфікаційна робота подається на рецензування визначеному кафедрою рецензентові. В рецензії та у відгуку наукового керівника зазначають позитивні та негативні аспекти кваліфікаційної роботи:

- вміння сформулювати тему й обґрунтувати її актуальність;
- розуміння автором проблематики дослідження;
- логічну послідовність викладу матеріалу;
- повноту аналізу літератури (вітчизняної та зарубіжної);
- конкретні зауваження щодо недостатньої обґрунтованості тверджень, висновків, та коректності формулювань;
- самостійність і оригінальність осмислення матеріалу;
- коректність цитувань і технічне оформлення;
- мовне оформлення та стиль роботи.

У рецензії пропонуються рекомендації щодо оцінки роботи. Оцінку за кваліфікаційну роботу виставляють на підставі рекомендованої рецензентом оцінки, доповіді здобувача та відповідей на запитання на захисті роботи.

У Положенні на стор. 7 зазначається: «Відгук наукового керівника і рецензію на кваліфікаційну роботу складають у довільній формі. Використання бланків-шаблонів неприпустимо». Це є основним гарантом демократизації науково-дослідницької діяльності, подолання бюрократизму, шкідливої заорганізованості в ній. Тому в цих Методичних рекомендаціях визначення кафедрою деяких реквізитів пропонується як рекомендоване.

Відгук включає характеристику актуальності теми роботи, наукової добросовісності здобувача, аргументованості отриманих результатів та їх значення для теорії і практики публічного управління та адміністрування.

Керівник оцінює роботу за національною шкалою – задовільно, добре та відмінно, про що зазначається наприкінці відгуку чи виступу керівника (до 2-х хвилин) при захисті роботи.

Не пізніше ніж за три дні до захисту здобувач повинен подати кваліфікаційну роботу із визначеним переліком супровідних документів секретареві екзаменаційної комісії. Підготовка до захисту кваліфікаційної роботи полягає у виготовленні засобів для висвітлення основних результатів досліджень і підготовці доповіді виступу.

Здобувач захищає кваліфікаційну роботу прилюдно на засіданні екзаменаційної комісії у присутності всіх, хто бажає бути присутнім на захисті.

Якщо здобувач не виконав усі вимоги чи несвоєчасно подав кваліфікаційну роботу на кафедру, він не допускається до захисту. Також кваліфікаційна робота не допускається до захисту, якщо вона: подана науковому керівникові на перевірку або на будь-який подальший етап проходження з порушенням термінів, установлених регламентом; написана на тему, яка своєчасно не була затверджена наказом; слухач не володіє поданим матеріалом, не орієнтується у предметі дослідження; необхідні джерела неопрацьовані; відсутній необхідний комплект супровідних документів; робота не пройшла нормоконтроль та перевірку на плагіат; структура не відповідає вимогам.

Критерії оцінювання кваліфікаційної роботи на здобуття ОС «бакалавр»/«магістр»:

1. Оригінальність тексту оглядової частини роботи.
2. Зв'язок із науковими програмами, планами, темами.
3. Обґрунтованість методики дослідження.
4. Володіння науково-методологічним інструментарієм з публічного управління та адміністрування.
5. Самостійність і планомірний, систематичний характер роботи здобувача над темою.

6. Своєчасність підготовки роботи до захисту згідно із графіком виконання, визначеним у завданнях до роботи.
7. Обґрунтованість аналізу й інтерпретація отриманих результатів.
8. Креативність, самостійність, оригінальність в опрацюванні матеріалу.
9. Відповідність висновків меті та завданням дослідження.
10. Аргументованість та верифікованість висновків.
11. Аргументоване обґрунтування рекомендацій і пропозицій, що представляють науковий і практичний інтерес з обов'язковим використанням практичного матеріалу.
12. Чіткість, логічність, послідовність викладення матеріалу.
13. Грамотність.
14. Якість і правильність оформлення роботи.
15. Етичний аспект роботи.
16. Лаконічність і логічність виступу здобувача.
17. Наявність демонстраційного матеріалу.
18. Вміння коректно, стисло, точно відповідати на питання членів комісії.
19. Уміння вести дискусію з питань, досліджених у роботі.

Оцінка кваліфікаційної роботи виводиться на підставі суми балів, виставлених членами екзаменаційної комісії на захисті кваліфікаційної роботи. Кожен з оцінюваних аспектів має певну максимально можливу кількість балів:

Відмінно. Кваліфікаційна робота виконана бездоганно, своєчасно, самостійно, забезпечує повне розкриття теми і має елементи новизни. Теоретико-методологічна та методична частина містить значний і різноманітний масив опрацьованих інформаційних джерел, критичний огляд наукової літератури. Аналітична частина містить глибокі і всебічні дослідження середовища досліджуваного об'єкта, автор використовує сучасні аналітичні і науково-методологічні інструментарії, представлені авторські висновки базуються на якісно опрацьованій статистичній інформаційній базі.

Представлені рекомендації слухача мають практичну цінність, адекватні виявленим проблемам. У роботі розроблені управлінські аспекти впровадження запропонованих пропозицій.

Відгук і рецензія позитивні. Доповідь логічна, повна, стисла, проілюстрована бездоганно оформленими наочними матеріалами. Відповіді на питання правильні, стислі, аргументовані.

Результати дослідження пройшли апробацію в трьох публікаціях.

Добре. Тема кваліфікаційної роботи розкрита, але мають місце окремі недоліки непринципового характеру. В роботі зустрічається порушення логіки у побудові дослідження, взаємозв'язок між підрозділами роботи. Аналіз літературних джерел зроблений поверхнево, відсутні узагальнення, наукова полеміка, авторські висновки, посилання на першоджерела. Дослідження проведені на обмеженій інформаційній базі, відсутні чітко аргументовані авторські висновки. Подані у роботі авторські пропозиції не містять аналітичного обґрунтування економічної доцільності їх реалізації.

Відгук і рецензія позитивні, але містять окремі зауваження. Доповідь логічна, ілюструє знання теми дослідження. Наочний матеріал оформлений з огріхами. Відповіді на питання в основному правильні, слухач магістратури добре знає предмет роботи.

Результати дослідження пройшли апробацію в двох публікаціях.

Задовільно. Тема кваліфікаційної роботи в основному розкрита, але мають місце недоліки змістовного характеру, наявні ознаки компіляції, відсутні узагальнення, авторські висновки. Назви окремих розділів не відповідають змісту, план дослідження незбалансований. Порушена логіка представленого матеріалу, змістовне наповнення окремих розділів не пов'язано між собою. У аналітичному розділі поверхнево і переважно описово подана інформація, що не дозволяє аргументувати зроблені авторські висновки. Розроблювальна частина має описово-декларативний характер, пропозиції обґрунтовано непереконливо. Є зауваження щодо оформлення кваліфікаційної роботи.

Доповідь прочитана за текстом, здобувач не володіє окремими питаннями теми, не всі відповіді на запитання членів державної екзаменаційної комісії правильні або повні. Наочні матеріали не відображають зміст виконаної аналітичної частини роботи.

Незадовільно. Мета кваліфікаційної роботи сформульована не чітко, змістовне наповнення роботи не відповідає темі дослідження. Відсутня логіка у побудові дослідження, назви окремих розділів не відповідають їх змісту. Важко визначити ступінь самостійності виконання студентом представленої кваліфікаційної роботи. У роботі яскраво виражений компіляційний характер, відсутні посилання на використані джерела. В аналітичній частині представлений застарілий матеріал. Порушена чи відсутня логіка запропонованих заходів з проведенням аналізом діяльності підприємства. Оформлення роботи має суттєві недоліки.

Доповідь не відображає зміст виконаної роботи, більшість відповідей на питання неточні або неправильні, здобувач не володіє предметом дослідження. Наочні матеріали до захисту кваліфікаційної роботи відсутні.

Практика показала, що студенти/слухачі під час захисту кваліфікаційних робіт допускають помилки, частина яких є типовими, зокрема:

- 1) зміст кваліфікаційної роботи не розкриває тему повністю чи її основної частини;
- 2) у теоретичній частині компілюється текст, а таблиці, рисунки наводяться без посилань на джерела, що були використані;
- 3) неправильно оформлюється цитування тексту;
- 4) оформлення списку використаних літературних джерел не відповідає стандарту;
- 5) недостатня кількість літературних джерел;
- 6) в аналітичній частині занадто детально наводиться виконання розрахунків.
- 7) у тексті наводяться громіздкі таблиці, хоча їх доцільно перенести в додатки;

- 8) теоретична і методична частини не відповідають аналітичній частині та змісту третього розділу, що містить рекомендації. Недотримана послідовність написання кваліфікаційної роботи та обґрунтування висновків;
- 9) обсяг та оформлення роботи не відповідають вимогам, вона виконана неохайно, з помилками.

9. НАУКОВИЙ КЕРІВНИК КУРСОВОЇ ТА КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ

Науковий керівник роботи призначається наказом директора/ректора та здійснює персонально керівництво роботою слухачів. Науковими керівниками кваліфікаційної роботи можуть бути як штатні викладачі, так і сумісники, які мають наукові ступені, вчені звання, наукові публікації у галузях знань, що відповідають спрямованості і змісту кваліфікаційної програми. Одному керівникові кафедра може доручати керівництво не більш, ніж п'ятьма слухачами.

Обсяг навчального навантаження з керівництва кваліфікаційними роботами визначається згідно з встановленими нормами.

Науковий керівник кваліфікаційної роботи:

- разом зі слухачем визначає та уточнює тему кваліфікаційної роботи;
- разом зі слухачем формулює завдання кваліфікаційної роботи;
- у разі необхідності коригує графік і план виконання кваліфікаційної роботи;
- рекомендує слухачеві необхідну навчальну та науково-технічну літературу за темою роботи;
- проводить консультації за встановленим графіком;
- контролює підготовку кваліфікаційної роботи, терміни та якість виконання окремих розділів і роботи в цілому;

- сприяє участі слухача у наукових конференціях та публікації тез за результатами його наукових досліджень;

- перевіряє кваліфікаційну роботу і допомагає слухачеві підготуватись до її захисту;

- дає відгук на кваліфікаційну роботу з характеристикою професійних та особистих якостей автора. У «Положенні» на стор. 7 зазначається, що *«Регламент захисту кваліфікаційної роботи включає оголошення секретарем екзаменаційної комісії відгуку наукового керівника або виступ керівника зі стислою характеристикою роботи здобувача в процесі підготовки кваліфікаційної роботи (до 2-х хвилин)».* Це є основним гарантом демократизації науково-дослідницької діяльності, подолання бюрократизму, шкідливої заорганізованості в ній. Тому в цих Методичних рекомендаціях визначення кафедрою деяких реквізитів пропонується як орієнтовне.

За умови ухилення здобувача від співпраці з науковим керівником керівник не несе повну відповідальність за написання та захист слухачем кваліфікаційної роботи.

10. МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ОФОРМЛЕННЯ РОБІТ

10.1. Загальні вимоги

Курсові роботи на старших курсах і кваліфікаційні роботи слід оформляти, дотримуючись державного стандарту ДСТУ 3008:2015 «Інформація та документація. Звіти у сфері науки і техніки. Структура та правила оформлювання».

Загальний обсяг роботи визначають за особливостями досліджень у конкретній галузі знань, а також за специфікою теми роботи. Рекомендації до мінімального і максимального обсягу роботи визначає випускова кафедра.

Обсяг курсової роботи – кафедрою рекомендовано не менше 30-ти сторінок машинопису.

Обсяг кваліфікаційної роботи на здобуття ОС «магістр» зазвичай становить не менше 85-ти сторінок, а на здобуття ОС «бакалавр» - не менше 50-ти сторінок машинопису. До роботи додаються необхідні додатки, список використаних джерел, таблиці та рисунки, які займають усю сторінку. Всі сторінки зазначених елементів кваліфікаційної роботи підлягають нумерації на загальних засадах.

Набір тексту кваліфікаційної роботи та її друк здійснюються за допомогою комп'ютера (найкраще в редакторі Word 6.0 або у пізніших версіях) на одному боці аркуша білого паперу формату А4 через півтора міжрядкових інтервали до тридцяти рядків на сторінці (приблизно по 60 знаків у рядку) з використанням стандартного шрифту Times New Roman розміром 14. Папір – бажано ксероксний. Для виділення окремих місць допускаються також курсив, напівжирний курсив і напівжирний шрифт. При наборі формул і виконанні таблиць, схем, діаграм, рисунків тощо рекомендується використовувати відповідні редактори.

Текст кваліфікаційної роботи необхідно друкувати на текстовому полі сторінки розміром А4, залишаючи, відповідно, поля таких розмірів: ліве – 30 мм, праве – 10 мм, верхнє – 20 мм, нижнє – 20 мм.

Абзацний відступ повинен бути однаковим упродовж усього тексту і становити 1.25.

Шрифт друку повинен бути чітким, чорного кольору середньої жирності, щільність тексту – однаковою.

Роздруковані програмні продукти повинні відповідати формату А4 (мають бути розрізаними), їх включають до загальної нумерації сторінок кваліфікаційної роботи і розміщують, як правило, в додатках.

Заголовки структурних частин кваліфікаційної роботи – **"ЗМІСТ", "ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ", "ВСТУП", "РОЗДІЛ 1", "РОЗДІЛ 2", "РОЗДІЛ 3", "ВИСНОВКИ", "СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ",**

"ДОДАТКИ" – друкують великими літерами напівжирним шрифтом симетрично до тексту. Заголовки підрозділів друкують маленькими літерами (крім першої великої) з абзацного відступу напівжирним шрифтом. Крапку в кінці заголовка не ставлять. Якщо заголовок складається з двох або більше речень, їх розділяють крапкою. Заголовки пунктів друкують маленькими літерами (крім першої великої) з абзацного відступу в розрядці в підбір до тексту звичайним шрифтом. У кінці заголовка, надрукованого в підбір до тексту, ставиться крапка. Відстань між заголовком (за виключенням заголовка пункту) та текстом повинна дорівнювати двом інтервалам. Кожну структурну частину кваліфікаційної роботи треба починати з нової сторінки.

10.2. Нумерація

Нумерацію сторінок, розділів, підрозділів, пунктів, підпунктів, рисунків, таблиць, формул подають *арабськими цифрами без знаку "№"*.

Першою сторінкою кваліфікаційної роботи є *титульний аркуш*, який включають до загальної нумерації сторінок кваліфікаційної роботи. *На титульному аркуші* номер сторінки не проставляють. На наступних сторінках кваліфікаційної роботи *номер* проставляють у правому верхньому куті сторінки без крапки в кінці.

Сторінки, на яких розташовані заголовки структурних частин роботи "ЗМІСТ", "ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ", "ВСТУП", "РОЗДІЛ", "ВИСНОВКИ", "СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ", "ДОДАТКИ", *нумерують наскрізною нумерацією*. Номер розділу проставляють після слова "РОЗДІЛ", після номера *крапку не ставлять*, потім з нового рядка друкують заголовок розділу.

Підрозділи нумерують у межах кожного розділу. Номер підрозділу складається з номера розділу і порядкового номера підрозділу, між якими ставлять крапку. У кінці номера підрозділу повинна стояти крапка, наприклад:

«2.3.» (третій підрозділ другого розділу). Потім у тому ж рядку йде заголовок підрозділу.

Пункти нумерують у межах кожного підрозділу. Номер пункту складається з порядкових номерів розділу, підрозділу, пункту, між якими ставлять крапку. У кінці номера повинна стояти крапка, наприклад: «1.3.2.» (другий пункт третього підрозділу першого розділу). Потім у тому ж рядку йде заголовок пункту.

Підпункти нумерують у межах кожного пункту за такими ж правилами, як пункти.

Ілюстрації (фотографії, креслення, діаграми, схеми, графіки, карти) і *таблиці* необхідно подавати в кваліфікаційній роботі безпосередньо після тексту, де вони згадані вперше, або на наступній сторінці. Ілюстрації й таблиці, які розміщені на окремих сторінках кваліфікаційної роботи, включають до загальної нумерації сторінок. Таблицю, рисунок або креслення, розміри яких більші за формат А4, враховують як одну сторінку і розміщують у відповідних місцях після згадування в тексті або в додатках.

Ілюстрації позначають скороченням «рис.» і нумерують послідовно в межах розділу, за винятком ілюстрацій, поданих у додатках.

Номер ілюстрації повинен складатися з номера розділу і порядкового номера ілюстрації, між якими ставиться крапка. Наприклад: Рис. 1.2. (другий рисунок першого розділу). Номер ілюстрації, її назву і пояснювальні підписи розміщують послідовно під ілюстрацією.

Якщо в кваліфікаційній роботі подано одну ілюстрацію, то її нумерують за тим же правилом.

Таблиці нумерують послідовно (за винятком тих, що подані в додатках) у межах розділу. У правому верхньому куті над відповідним заголовком таблиці розміщують напис «Таблиця» із зазначенням її номера. Номер таблиці складається з номера розділу і порядкового номера таблиці, між якими ставиться крапка, наприклад: «Таблиця 1.2» (друга таблиця першого розділу).

Якщо в кваліфікаційній роботі одна таблиця, її нумерують за тим же правилом. При перенесенні частини таблиці на інший аркуш (сторінку) слово «Таблиця» і номер її вказують один раз праворуч над першою частиною таблиці, над іншими частинами пишуть слова «Продовження табл.» і вказують номер таблиці, наприклад: «Продовження табл. 1.2». Заголовок таблиці зазначають жирним шрифтом над таблицею.

Використані джерела нумеруються арабськими цифрами без знака «№».

10.3. Ілюстрації

Якість ілюстрацій повинна забезпечувати їхнє чітке відтворення (електрографічне копіювання, принтер). Ілюстрації повинні бути виконані за допомогою комп'ютерної техніки, чорнилом, тушшю або пастою чорного кольору на білому непрозорому папері.

Відстань від тексту роботи до ілюстрації і від неї до тексту – 15 мм (вище та нижче рисунку слід залишати по одному вільному рядку).

У кваліфікаційній роботі слід застосовувати лише штриховані ілюстрації та оригінали фотознімків. Фотознімки розміром, меншим за формат А4, повинні бути накреслені на стандартному аркуші білого паперу формату А4. Ілюстрації повинні мати назву, яку розміщують після номера ілюстрації. За необхідності ілюстрації доповнюють пояснювальними даними (підрисунковим текстом).

10.4. Таблиці

Цифровий матеріал, як правило, оформляється у вигляді таблиць. Кожна таблиця повинна мати назву, яку розміщують над таблицею і друкують симетрично до тексту. Назву і слово «Таблиця» починають з великої літери. Назву не підкреслюють.

Заголовки граф повинні починатися з великих літер, підзаголовки – з маленьких, якщо вони складають одне речення із заголовком, і з великих, якщо вони є самостійними. Висота рядків має бути не менше 6 мм.

Таблицю розміщують після першого згадування про неї в тексті таким чином, щоб її можна було читати без повороту переплетеного блоку сторінок кваліфікаційної роботи або з поворотом за годинниковою стрілкою. Таблицю з великою кількістю рядків можна переносити на інший аркуш. При цьому назву вміщують тільки над її першою частиною.

10.5. Посилання

При написанні кваліфікаційної роботи необхідно давати посилання на джерела, матеріали або окремі дані, ідеї та висновки, на основі яких розробляються проблеми, завдання, питання, вивченню яких присвячено кваліфікаційну роботу. Такі посилання дають змогу відшукати документи і перевірити достовірність відомостей про цитування документа, дають необхідну інформацію щодо нього, допомагають з'ясувати його зміст, мову тексту, обсяг. Посилатися слід на останні видання публікацій. На більш ранні видання можна посилатися лише в тих випадках, коли в них є наявний матеріал, який не включено до останнього видання. Посилання в тексті кваліфікаційної роботи на джерела слід позначати порядковим номером за переліком посилань, виділеним двома квадратними дужками, наприклад:... у працях [1 – 7].; у працях [1; 7; 23].

Якщо використовують відомості, матеріали з монографій, оглядових статей, інших джерел з великою кількістю сторінок, тоді в посиланні необхідно точно вказати номери сторінок, ілюстрацій, таблиць, формул з джерела, на яке дано посилання в кваліфікаційній роботі, наприклад: у монографії [7, с. 48].

Посилання на ілюстрації кваліфікаційної роботи вказують порядковим номером ілюстрації, наприклад: (рис. 1.2).

Посилання на формули вказують порядковим номером формули в дужках, наприклад: у формулі (2.1).

На всі таблиці кваліфікаційної роботи повинні бути посилання в тексті, при цьому слово «таблиця» в тексті пишуть скорочено, наприклад: у табл. 1.2.

10.6. Переліки

Список нумерувати можна цифрами (з крапкою або з дужкою), літерами та маркерами (горизонтальною рисою).

10.7. Список використаних джерел

Список використаних джерел оформлюється відповідно до ДСТУ ГОСТ 7.1:2006 «Бібліографічний запис. Бібліографічний опис : загальні вимоги та правила».

Література подається в алфавітному порядку за прізвищами перших авторів. Відомості про джерела, які включено до списку, необхідно давати згідно з вимогами державного стандарту з обов'язковим наведенням назв праць і вихідних даних видавництва.

Правила цитування. Приклад бібліографічного посилання, відповідно до п.5 наказу ВАК України (сьогодні – Департамент атестації кадрів Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України) «Про внесення змін до переліків та форм документів, що використовуються при атестації наукових та науково-педагогічних працівників» від 26 січня 2008 р. № 63, подається в такій редакції:

Цитата в тексті: «...механізм державного управління це засіб розв'язання суперечностей явища чи процесу, послідовна реалізація дій, які базуються на основоположних принципах, цільовій орієнтації, функціональній діяльності з використання відповідних їй методів управління та спрямовані на досягнення визначеної мети» [13, с. 29]*.

Відповідний опис у переліку посилань:

13. Державне управління і менеджмент [Текст] : [навч. посіб. у табл. і схемах] / [Г. С. Одінцова, Г. І. Мостовий, О. Ю. Амосов та ін.] ; за заг. ред. Г. С. Одінцової. – Харків : Вид-во ХарРІ УАДУ, 2002. – 492 с.

Відповідне подання виноски:

*Державне управління і менеджмент [Текст] : [навч. посіб. у табл. і схемах] / [Г. С. Одінцова, Г. І. Мостовий, О. Ю. Амосов та ін.] ; за заг. ред. Г. С. Одінцової. – Харків : Вид-во ХарРІ УАДУ, 2002. – 492 с.

10.8. Оформлення списку використаних джерел

Список джерел подається в алфавітному порядку, і оформлюється відповідно до ДСТУ ГОСТ 7.1:2006 «Бібліографічний запис. Бібліографічний опис : загальні вимоги та правила складання». Відповідно до цього стандарту основними новими вимогами до бібліографічного опису є такі:

1. Після прізвища ставиться пробіл, а також пробіл між складовими ініціалів : Мельник В. М.

2. Усі елементи в опису пишуться зі строчної літери крім перших слів кожної області та заголовків у всіх описах.

3. Після заголовку вид матеріалу пишуть у квадратних дужках без пропусків і без скорочення: [Текст] чи [Text], [Електронний ресурс], [Рукопис].

4. У квадратних дужках пишуть усе, що запозичене з інших джерел або за даними аналізу матеріалу.

5. Прізвище першого автора при опису одного автора повторюють в сфері відповідальності (за косою рисою), а при опису двох і трьох авторів прізвище першого автора пишуть перед заголовком, після косої риски пишуть усіх авторів.

6. При наявності більше трьох авторів в області відповідальності (за косою рисою) пишуть перших трьох авторів та ін.: [та ін.].

7. У нумерації сторінок не ставлять пробіли: 8–10.
8. У кінці опису ставиться крапка.

10.9. Додатки

Додатки розташовують після списку використаних джерел. До роботи додається аркуш паперу з написом «ДОДАТКИ». Додаток має заголовок, оформлений вгорі малими літерами з першої великої, симетрично відносно тексту сторінки. Посередині рядка над заголовком великими літерами друкується слово «ДОДАТОК» і велика літера, що позначає додаток. Додатки слід позначати послідовно великими літерами української абетки, за винятком літер Г, Ґ, Є, З, І, Ї, Й, О, Ч, Ь. Додатки мають спільну з рештою роботи наскрізну нумерацію сторінок. Не допускається кольорове оформлення додатків.

Текст кожного додатка за необхідності може бути поділений на розділи й підрозділи, які нумерують у межах кожного додатка. У цьому разі перед кожним номером ставлять позначення додатка (літеру) і крапку, наприклад, А.2 – другий розділ додатка А; В.3.1 – перший підрозділ третього розділу додатка В.

Ілюстрації, таблиці та формули, розміщені в додатках, нумерують у межах кожного додатка, наприклад: рис. Д.1.2 – другий рисунок першого розділу додатка Д; формула (А.1) – перша формула додатка А.

11. ПРИКЛАДИ БІБЛІОГРАФІЧНИХ ЗАПИСІВ У СПИСКУ ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ (відповідно до ДСТУ ГОСТ 7.1:2006)

Книги

Однотомний документ

Один автор

1. Гурне Бернар. Державне управління / Бернар Гурне ; [пер. з фр. В. Шовкун]. – Київ : Основи, 2006. – 307 с.

2. Токовенко В. В. Політичне керівництво і державне управління: проблеми взаємовідносин та оптимізація взаємодії / В. В. Токовенко. – Київ : Вид-во НАДУ, 2006. – 256 с.

3. Дубовик С. Ф. Державне управління вугільною промисловістю незалежної України: втрати та здобутки / С. Ф. Дубовик. – Київ : Вид-во УАДУ, 2001. – 120 с.

4. Чуб О. Конституційне право громадян України на участь в управлінні державними справами : [монографія] / О. Чуб – Харків : Одиссей, 2005. – 232 с.

Два автори

1. Цветков В. В. Суспільна трансформація і державне управління в Україні : нормат.-правові док. / В. В. Цветков, І. О. Кресіна. – Київ : Ін Юре, 2003. – 95 с.

2. Киричук В. В. Історія державного управління в Україні : навч. посіб. [для студ. вищ. навч. закл.] / В. В. Киричук, В. І. Тимцуник ; Нац. акад. держ. упр. при Президентові України, Центр дослід. адм. реформи. – Київ : Вид-во НАДУ, 2007. – 244 с.

Три автори

1. Власюк О. С. Державне управління: плани і проекти економічного розвитку / О. С. Власюк, Т. В. Дерюгіна, І. В. Запатріна. – Київ : ВІП, 2006. – 624 с.

Чотири автори

1. Державне управління в умовах європейської та євроатлантичної інтеграції України : [навч. посіб.] / В. Д. Бондаренко, Ф. Г. Вашук, В. Артьомов, Ю. В. Буцько. – Ужгород : Ліра, 2007. – 344 с.

П'ять і більше авторів

1. Управлінські аспекти державної служби / [К. П. Будаєва, Ю. Є. Вечір, І. І. Гапон та ін.] ; за ред. В. А. Рач. – Луганськ : Вид-во СНУ, 2000. – 156 с.

2. Державне управління : навч. посіб. / [А. Ф. Мельник, Ю. Оболенський, Л. Ю. Гордієнко та ін.] ; Голов. упр. держ. служби України. – Київ : Знання-Прес, 2003. – 344 с.

Без автора

1. Від «здорового глузду» до теорії державного управління / [авт. тексту В. Селіванов]. – Київ : Грані-Т, 2007. – 119 с.

2. Актуальні проблеми державного управління : зб. наук. пр. / редкол.: В. В. Корженко (голов. ред.) [та ін.]. – Харків : Вид-во ХарРІ НАДУ «Магістр», 2006. – № 2, ч. 1. – 388 с.

Багатотомний документ

1. Міждержавні договори : каталог : у 6 т. / [уклад. І. В. Ковальова, Ю. Рубцова ; ред. В. Л. Іванов]. – Київ : Центр сприяння інституційному розвитку держ. служби, 2005. – Т. 1. – 277 с. – (Серія «Бібліотека державного службовця»).

2. Кучерявенко Н. П. Державне регулювання економіки : Держава і ринок : у 6 т. / Н. П. Кучерявенко. – Харків : Право, 2002.

3. Реабілітовані історією. Житомирська область : [у 7 кн.]. Житомир : Полісся, 2006. – (Науково-документальна серія книг «Реабілітовані історією» : у 27 т. / голов. редкол. : П. Т. Тронько (голова) [та ін.]).

Кн. 1 / [обл. редкол.: І. М. Синявська (голова) та ін.]. 2006. 721 с.

4. Петков В. П. Менеджмент у державному управлінні. Ч. 1 / В. П. Петков, О. О. Соломенчук, С. В. Петков ; Нац. техн. ун-т України «Київ. політехн. ін-т». Київ : Вид-во НТУ «КПІ», 2006. – 125 с.

Матеріали конференцій, з'їздів

1. Актуальні теоретико-методологічні та організаційно-практичні проблеми державного управління : матеріали наук.-практ. конф. за міжнар.

участю (Київ, 28 трав. 2004 р.) / Нац. акад. держ. упр. при Президентові України ; редкол.: В. І. Луговий [та ін.] – Київ : Вид-во НАДУ, 2004. – 460 с.

2. Інформація, аналіз, прогноз – стратегічні важелі ефективного державного управління : зб. текстів виступів на Всеукр. наук.-практ. конф. / Український ін-т наук.-техн. і екон. інформації. – Київ : УкрІНТЕІ, 2000. 138 с.

3. Матеріали III з'їзду Асоціації державних службовців, 30 червня 2000 р. : інформ. бюл. – Київ : Вид-во НАДУ, 2006. – 117 с.

4. Державне регулювання ринку праці: сучасні технології та напрями їх розвитку : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., 22 груд. 2005 р., Київ / відп. ред. С. І. Бандур. – Київ : Вид-во ПК ДСЗУ, 2006. – Ч. 2. – 294 с.

5. Актуальні проблеми державного управління інноваційними процесами : наук.-інформ. зб. / наук. ред. В. П. Горбулін. – Київ : НВЦ “Євроатлантикінформ”, 2006. – 136 с.

6. Державна стратегія управління місцевим та регіональним розвитком: форми, методи та актуальні проблеми реалізації : зб. наук. пр. за матеріалами щоріч. наук.-практ. конф., 24 листоп. 2004 р. / Нац. акад. держ. упр. при Президентові України ; Одес. регіон. ін-т держ. упр. [та ін.] ; редкол.: А. М. Пойченко (голов. ред.) [та ін.]. – Одеса : Вид-во ОРІДУ НАДУ, 2005. – 68 с.

Енциклопедії та словники

1. Державне управління та державна служба : слов.-довід. / [авт.-уклад. О. Ю. Оболенський]. – Київ : Вид-во КНЕУ, 2005. – 480 с.

2. Бородін Є. І. Державне управління та місцеве самоврядування в Україні : слов. термінів нормат.-прав. актів / Є. І. Бородін. – Донецьк : Герда, 2004. – 650 с.

3. Англійсько-український словник термінів і понять з державного управління / [уклад. Г. Райт та ін.]. – К. : Основи, 1996. – 128 с.

4. Державне управління : слов.-довід. / [ред.-упоряд. В. Д. Бакуменко]. – 2-ге вид., оновлене. – Київ : Вид-во УАДУ, 2002. – 228 с.

Законодавчі та нормативні документи

1. Закони України «Про оренду державного та комунального майна», «Про управління об'єктами державної власності» : за станом на 18 трав. 2007 р. / Верховна Рада України. – Офіц. вид. – Київ : Парлам. вид-во, 2007. – 42 с.

2. Державна служба в цифрах : альбом стат. табл. / упоряд. та голов. ред. В. Мотренко ; Голов. упр. держ. служби України, Нац. акад. держ. упр. при Президентіві України. – Київ : Вид-во НАДУ, 2006. – 459 с.

Запис під заголовком:

3. Україна. Конституція (1996). Конституція України = Конституція України : [із змін. та допов.] станом на груд. 2011 р. – Одеса : Негоціант, 2005. – 80 с.

Запис під назвою:

4. Про державну службу : Закон України від 16 грудня 1993 р. № 3723- XII // ВВР України. – 1993. – № 52. – С. 195.

Стандарти

1. Графічні символи, що їх використовують на устаткуванні. Показчик та огляд (ISO 7000:2004, IDT) : ДСТУ ISO 7000:2004. – Чинний від 2006-01-01 – Київ : Держспоживстандарт України, 2006. – IV. – 231 с.

2. Якість води. Словник термінів : ДСТУ ISO 6107-1:2004 –ДСТУ ISO 6107-9:2004. – Чинний від 2005-04-01 – Київ : Держспоживстандарт України, 2006. – 181 с.

3. Вимоги щодо безпечності контрольно-вимірювального та лабораторного електричного устаткування. Частина 2-020. Додаткові вимоги до лабораторних центрифуг (EN 61010-2-020:1994, IDT) : ДСТУ EN 61010-2-020:2005. – Чинний від 2007-01-01. – Київ : Держспоживстандарт України, 2007. – IV. – 18 с.

Каталоги

1. Межгосударственные стандарты : каталог : в 6 т. / [сост.: И. В. Ковалева, А. Павлюкова ; ред. В. Л. Иванов]. – Львов : НГЦ “Леонорм-стандарт”, 2006 – (Серия “Нормативная база предприятия”).

Т. 5. – 2007. – 264 с.

Т. 6. – 2007. – 277 с.

2. Пам'ятки історії та мистецтва Львівської області : кат.-довід. / [авт.-упоряд. М. Зобків та ін.] ; Упр. культури Львів. облдержадмін., Львів. іст. музей. – Львів : Новий час, 2003. – 160 с.

3. Університетська книга : осінь, 2003 : [каталог]. – [Суми : Університет. кн., 2003]. – 11 с.

4. Горницкая И. П. Каталог растений для работ по фитодизайну / И. П. Горницкая, Л. П. Ткачук ; Донец. ботан. сад НАН Украины. – Донецк : Лебедь, 2005. – 228 с.

Дисертації

1. Гаман М. В. Державне управління інноваційною діяльністю в Україні [Рукопис]: дис. ... д-ра наук з держ. упр. : 25.00.02 захищена / М. В. Гаман. – Київ, 2005. – 424 с.

Автореферати дисертацій

1. Медведєв І. А. Державне управління регіональним комплексом неперервної професійної освіти (на прикладі Сумської області) : автореф. дис. ... канд. наук з держ. упр. : 25.00.02 / І. А. Медведєв. – Харків, 2004. – 22 с.

2. Бакуменко В. Д. Теоретико-методологічні засади формування державно-управлінських рішень : автореф. дис. ... д-ра наук з держ. упр. : 25.00.01 / В. Д. Бакуменко. – Київ, 2001. – 36 с.

Аналітичний опис

Частина книги, періодичного, продовжуваного видання

1. Скрипнюк В. Державна влада в Україні: проблеми взаємодії політики і управління / В. Скрипнюк // Право України. – 2003. – № 3. – С. 14–16, 20–21.

2. Радиш Я. Державне управління охороною здоров'я України: теорія і практика / Я. Радиш, М. Білинська // Лікар. справа. – 2006. – № 8. – С. 3–20.

3. Немченко А. С. Аналіз фармацевтичного законодавства у країнах світу: принципи державного управління галуззю / А. С. Немченко, В. М. Хоменко, К. Ярмола // Клініч. фармація. – 2007. – № 3. – С. 36–40.
4. Осауленко О. Моделювання динаміки та фактори державного регулювання валового внутрішнього продукту / О. Осауленко // Економіка України. – 2001. – № 6. – С. 10–15.
5. Захист інформації в інформаційно-аналітичних системах державних органів управління / О. Г. Додонов, О. С. Горбачик, М. Г. Кузнецова та ін. // Реєстрація, зберігання і оброб. даних. – 2000. – № 2. – С. 66–72.
6. Скрипнюк О. Забезпечення участі народу у формуванні органів влади як фактор функціонування демократичної системи державного управління / О. Скрипнюк ; пер. з англ. Н. Дороніної // Право України. – 2006. – № 6. – С. 13–20.
7. Скуратович І. Адміністративно-територіальний устрій України в 1920 – 1930-х рр. / І. Скуратович // Організація державного управління : (історико-правове дослідження) : статті. – Харків, 2005. – С. 14–16.
8. Афонін Е. Суспільні умови становлення політико-управлінської еліти України / Е. Афонін, О. Крюков, Ю. Куц // Актуальні теоретико-методологічні та організаційно-практичні проблеми державного управління : наук.-практ. конф. за міжнар. участю, 28 трав. 2004 р. : тези доп. – Київ, 2004. – С. 212–214.
9. Чорний Д. Міське самоврядування: тягарі проблем, принади цивілізації / Д. М. Чорний // По лівий бік Дніпра: проблеми модернізації міст України: (кінець ХІХ – початок ХХ ст.). – Харків, 2007. – Розд. 3. – С. 137–202.

Електронні ресурси

Локальний доступ

1. Малиновський В. Я. Державне управління [Електронний ресурс] : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / В. Я. Малиновський. – 80 Min / 700 Mb. – Луцьк : Вежа, 2000. – (Бібліотека магістра державного управління) – 1

електрон. опт. диск (CD-ROM) ; 12 см. – Систем. вимоги: Pentium ; 32 Мб RAM ; Windows 95, 98, 2000, XP ; MS Word 97-2000. – Назва з контейнера.

2. Розподіл населення найбільш численних національностей за статтю та віком, шлюбним станом, мовними ознаками та рівнем освіти [Електронний ресурс] : за даними Всеукр. перепису населення 2001 р. / Держ. ком. статистики України ; ред. О. Г. Осауленко. – Київ : CD-вид-во “Інфодиск”, 2004. – 1 електрон. опт. диск (CD-ROM) : кольор. ; 12 см. – (Всеукр. перепис населення, 2001). – Систем. вимоги: Pentium-266 ; 32 Мб RAM ; CD-ROM Windows 98/2000/NT/XP. – Назва з титул. екрана.

Віддалений доступ

Бібліографічний опис ресурсу віддаленого доступу (Web-сайт)

3. Бібліотека і доступність інформації у сучасному світі: електронні ресурси в науці, культурі та освіті [Електронний ресурс] : (підсумки 10-ї Міжнар. конф. “Крим-2003”) / Л. Й. Костенко, А. О. Чекмарьов, Г. Бровкін, І. А. Павлуша // Бібліотечний вісн. – 2003. – № 4. – С. 43. – Режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua/artic les/2003/03klinko.htm>.

Приклади оформлення бібліографічних посилань

(згідно з ДСТУ 8302:2015)

Внутрішньотекстові бібліографічні посилання

(Історія однієї фотографії: спроба самопрезентації / упоряд., передм. Г. І. Дацюк. Київ : Спадщина, 2007. С. 7.)

(Васильєв В. В. Система адаптації робітників до професійної діяльності. Київ : Вища освіта, 1999. 300 с.)

(Тимошик М. Видавничий бізнес: погляд журналіста, видавця, вченого. Київ : Наша культура і наука, 2005. С. 208)

(Ткач А. А. Інституціональні основи ринкової інфраструктури / НАН України, Об'єднання ін-т економіки. Київ : Об'єднаний ін-т економіки НАНУ,

2005. 296 с.) (Аксьонова Л. В., Гридін В. Т. Сучасні тести для дівчат / пер. з рос. О. А. Росинська. Донецьк : БАО, 2004. С. 367)

(Козик В. В., Панкова Л. А., Даниленко Н. Б. Міжнародні економічні відносини. 3-тє вид., перероб. і допов. Київ : Знання-Прес, 2002. С. 245)

(Панько Т. І., Кочан І. М., Мацюк Г. П. Українське термінознавство. Львів : Світ, 1994. 216 с.)

(Электрохимия в процессах очистки воды / А. А. Кульский [и др.]. Киев : Техника, 1987. С. 112)

(Козіна Ж. Л. Теоретичні основи і результати практичного застосування системного аналізу в наукових дослідженнях в області спортивних ігор. *Теорія та методика фізичного виховання*. 2007. № 6. С. 15–18)

Підрядкові бібліографічні посилання

Географія : словник-довідник / [авт.-уклад. Ципін В. Л.]. Харків : Халімон, 2006. С. 155.

Кодекс законів про працю України з постатейними матеріалами : офіц. текст : станом на 1 черв. 2006 р. Київ : Юрінком Інтер, 2006. С. 16.

Макарова М. В. Електронна комерція : посібник. Київ : Академія, 2002. 272 с.

Адаменко І., Булавін Л. А. Фізика рідин та рідинних систем : підручник. Київ, 2006. С. 589.

Енциклопедія видавничої справи : [навч. посіб.] / В. П. Ткаченко [та ін.]. – Харків : Прапор, 2008. 319 с.

Методика нормування ресурсів для виробництва продукції рослинництва / В. В. Вітвіцький [та ін.]. Київ : НДІ «Укראгропромпродуктивність», 2006. 106 с.

Природно-ресурсний потенціал сталого розвитку України / Б. М. Данилишин [та ін.]; НАНУ. Київ : РВПС, 1999. С. 64.

Гранчак Т., Горовий В. Інформаційно-аналітичні структури бібліотек в умовах демократичних перетворень. *Бібліотечний вісник*. 2006. № 6. С. 14–17.

Позатекстові бібліографічні посилання Кримінально-процесуальний кодекс України : офіц. вид. : станом на 1 груд. 2005 р. / Верховна Рада України. Київ : Парлам. вид-во, 2006. 207 с.

Проблеми обчислювальної механіки і міцності конструкцій : зб. наук. пр. / наук. ред. В. І. Моссаковський. Дніпропетровськ, 1999. 215 с.

Дорошенко В. «Просвіта»: її заснування і праця : корот. іст. нарис. Філадельфія, 1959. 102 с.

Швецова-Водка Г. М. Бібліографічні ресурси України: загальна характеристика : навч. посіб. / Рівнен. держ. гуманітар. ун-т. Рівне : РДГУ, 2000. 205 с.

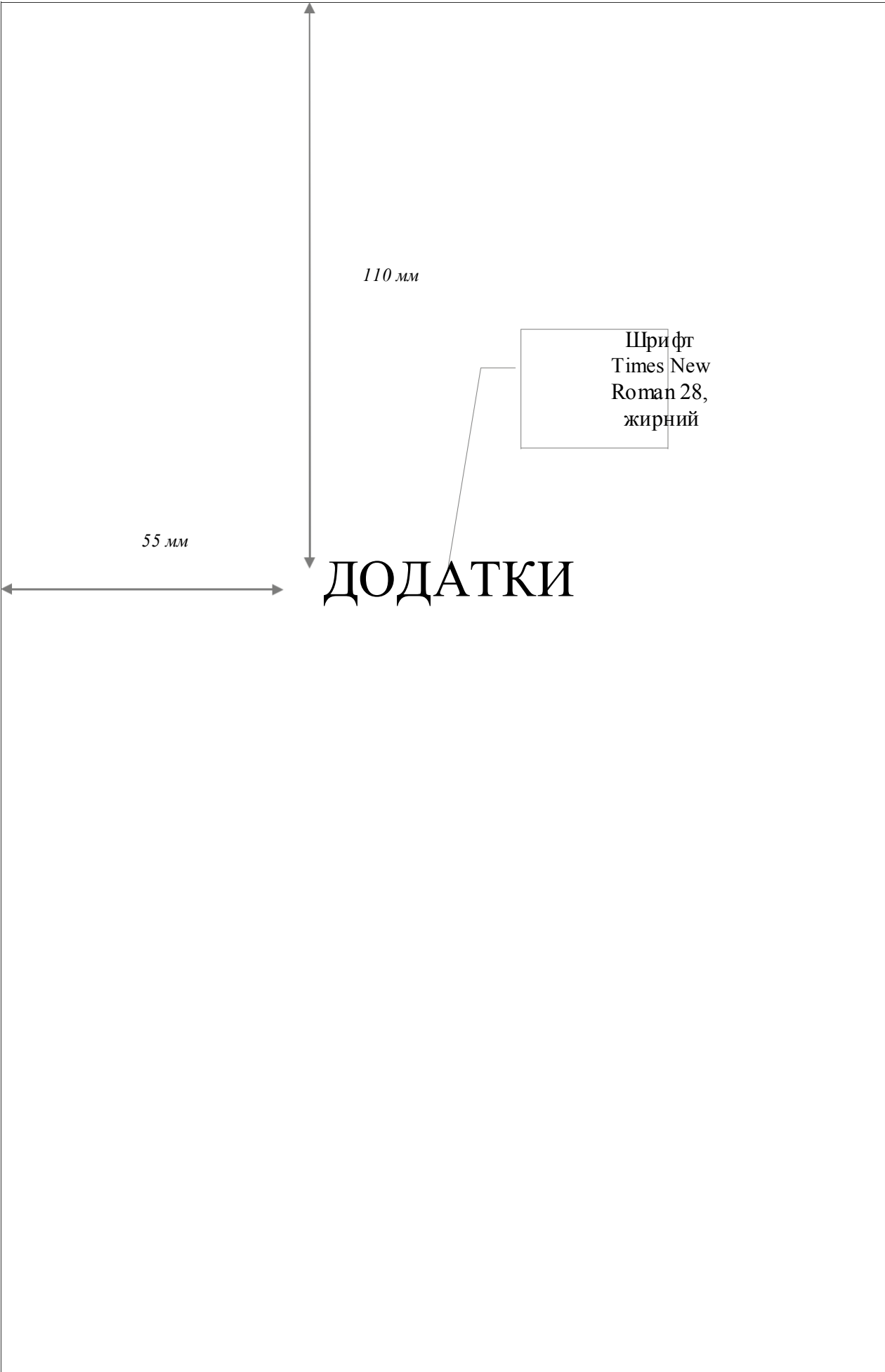
Ковшиков В. А., Глухов В. П. Психолінгвістика: теорія речевої діяльності : учеб. пособие для студентов педвузов. М. : Астрель ; Тверь : АСТ, 2006. 319 с.

Electrodes of conductive metallic oxides / J. M. Honig [et al.]. Amsterdam : Elsevier, 1980. 260 p.

Регіональні особливості смертності населення України / Л. А. Чепелевська [та ін.]. *Вісник соціальної гігієни та організації охорони здоров'я України*. 2007. № 1. С. 25–29.

До відома професорсько-викладацького складу та аспірантів [Електронний ресурс]. Львів. держ. ун-т фіз. культури : [сайт]. Львів, 2008. URL: <http://ldufk.edu.ua/index.php/index.html> (дата звернення: 16.05.2009).

NB! Якщо осіб чи організацій, відповідальних за видання, чотири та більше, у відомостях про відповідальність (за навкісною ризикою («/»)), перелічують усіх або зазначають лише першого із додавання скорочення [та ін.] або його еквівалента [et al.].

ДОДАТОК А.1

Титульний аркуш курсової роботи

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

ЧЕРКАСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ БОГДАНА ХМЕЛЬНИЦЬКОГО

НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ ЕКОНОМІКИ І ПРАВА

КАФЕДРА ДЕРЖАВНОЇ СЛУЖБИ, ПУБЛІЧНОГО АДМІНІСТРУВАННЯ ТА
ПОЛІТОЛОГІЇ

Курсова робота

на тему:

**МІСЦЕВЕ САМОВРЯДУВАННЯ ТА ЙОГО ОСОБЛИВА РОЛЬ В
ПУБЛІЧНОМУ УПРАВЛІННІ**

Виконав: слухач магістратури денної
форми навчання,
спеціальності 281 «Публічне
управління та адміністрування»
Сергієнко Євген Сергійович

Науковий керівник: кандидат наук з
державного управління, доцент
Самойленко Лариса Яківна

ЧЕРКАСИ
2019

ДОДАТОК А.2

Титульний аркуш кваліфікаційної роботи

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

ЧЕРКАСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ БОГДАНА ХМЕЛЬНИЦЬКОГО

НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ ЕКОНОМІКИ І ПРАВА

КАФЕДРА ДЕРЖАВНОЇ СЛУЖБИ, ПУБЛІЧНОГО АДМІНІСТРУВАННЯ ТА
ПОЛІТОЛОГІЇ

МІСЦЕВЕ САМОВРЯДУВАННЯ – ОСНОВНИЙ УПРАВЛІНСЬКИЙ
ІНСТИТУТ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА

**Кваліфікаційна робота
на здобуття освітнього ступеня «магістр»**

Виконав: слухач магістратури денної
форми навчання,
спеціальності 281 «Публічне
управління та адміністрування»
Іванов Сергій Вікторович

Науковий керівник: доктор
філософських наук, професор
Іщенко Микола Павлович

Рецензент: доктор наук з державного
управління, професор
Козленко Петро Захарович

ЧЕРКАСИ
2019

ДОДАТОК А.3

Титульний аркуш кваліфікаційної роботи

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

ЧЕРКАСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ БОГДАНА ХМЕЛЬНИЦЬКОГО

НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ ЕКОНОМІКИ І ПРАВА

КАФЕДРА ДЕРЖАВНОЇ СЛУЖБИ, ПУБЛІЧНОГО АДМІНІСТРУВАННЯ ТА
ПОЛІТОЛОГІЇ

**ДЕМОКРАТІЯ ЯК СПОСІБ ФУНКЦІОНУВАННЯ СИСТЕМИ
ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ**

**Кваліфікаційна робота
на здобуття освітнього ступеня «бакалавр»**

Виконав: студент 4 курсу
спеціальності 052 «Політологія»
Саух Григорій Вадимович

Науковий керівник: доктор наук з
державного управління, професор
Шарий В'ячеслав Іванович

Рецензент: доктор філософських наук,
професор
Івченко Микола Борисович

ЧЕРКАСИ
2019

ДОДАТОК Б

Титульний аркуш контрольної роботи

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

ЧЕРКАСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ БОГДАНА ХМЕЛЬНИЦЬКОГО

НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ ЕКОНОМІКИ І ПРАВА

КАФЕДРА ДЕРЖАВНОЇ СЛУЖБИ, ПУБЛІЧНОГО АДМІНІСТРУВАННЯ ТА
ПОЛІТОЛОГІЇ

Контрольна робота
на тему:

**ЦІННОСТІ ФІЛОСОФІЇ ГУМАНІЗМУ І ДЕМОКРАТІЇ В ПУБЛІЧНОМУ
УПРАВЛІННІ**

Виконав: слухач магістратури денної
форми навчання,
спеціальності 281 «Публічне
управління та адміністрування»
Овдієнко Сергій Борисович

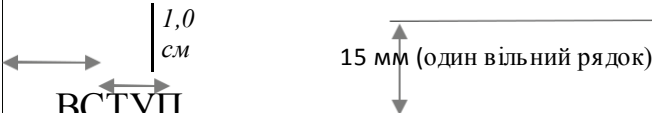
Науковий керівник: кандидат
політичних наук, доцент
Іщенко Олег Миколайович

ЧЕРКАСИ
2019

ДОДАТОК В
Зміст кваліфікаційної роботи

1,25 см

ЗМІСТ

	
ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ 1 НАУКОВО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ І САМООРГАНІЗАЦІЇ НАСЕЛЕННЯ.....	7
1.1. Теорія і методологія дослідження систем місцевого самоврядування та самоорганізації населення.....	7
1.2. Досвід європейських країн у реформуванні місцевого самоврядування та його впровадження в Україні.....	21
Висновки до розділу 1.....	33
РОЗДІЛ 2 ОРГАНИ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ – ОСНОВНИЙ СУБ'ЄКТ САМООРГАНІЗАЦІЇ НАСЕЛЕННЯ В ГРОМАДЯНСЬКОМУ СУСПІЛЬСТВІ	34
2.1. Вплив громадянського суспільства на системи місцевого самоврядування і самоорганізації населення	34
2.2. Розвиток об'єднаних територіальних громад в системі місцевого самоврядування та самоорганізації населення в Україні.....	47
Висновки до розділу 2.....	60
РОЗДІЛ 3 ПРІОРИТЕТИ І НАПРЯМИ РЕФОРМУВАННЯ СИСТЕМ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ І САМООРГАНІЗАЦІЇ НАСЕЛЕННЯ В УКРАЇНІ.....	61
3.1. Основні шляхи реформування системи волевиявлення населення в місцевому самоврядуванні в Україні.....	61
3.2. Пріоритети самоорганізації населення у процесі взаємодії систем місцевого самоврядування і публічного управління в Україні.....	74
Висновки до розділу 3.....	88
ВИСНОВКИ.....	89
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	95
ДОДАТКИ.....	101

ДОДАТОК Д

Зразок анотації

АНОТАЦІЯ

на кваліфікаційну роботу слухача магістратури Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького Борисенка Анатолія Миколайовича на тему: «Управлінські рішення в системі органів виконавчої влади України»

Метою кваліфікаційної роботи є науково-теоретичне обґрунтування процесів формування і реалізації управлінських рішень, їх правового та організаційного забезпечення і визначення перспективних напрямків вдосконалення діяльності органів виконавчої влади з питань розробки та реалізації нормативно-правових актів.

У кваліфікаційній роботі досліджуються підходи до визначення змісту управлінських рішень в системі органів виконавчої влади, методи та моделі їх підготовки й прийняття, проаналізовано сучасний стан правового, інформаційного а також кадрового забезпечення формування і реалізації управлінських рішень,

Розроблені пропозиції стосовно внесення змін до нормативно-правових актів, щодо формування та реалізації управлінських рішень в органах виконавчої влади України.

У роботі також досліджені питання інформатизації роботи органів виконавчої влади та обґрунтовано необхідність впровадження системи автоматизації діловодства й електронного документообігу як засобу вдосконалення інформаційного забезпечення органів виконавчої влади.

Авторським внеском у дослідженні стали рекомендації щодо вдосконалення системи професійної підготовки державних службовців шляхом упровадження тренінгу «Формування та реалізація управлінських рішень в типових і нетипових ситуаціях». Виконані в роботі дослідження та рекомендації матимуть практичну цінність у процесі їх упровадження.

ДОДАТОК Е
Зразок довідки про впровадження

ДОВІДКА
про впровадження

Видана Кудрі Олександрю Валерійовичу, слухачу магістратури Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького про те, що пропозиції, викладені в його кваліфікаційній роботі «Управлінські рішення в системі органів виконавчої влади України» мають практичне значення та впроваджені в діяльність (назва органу виконавчої влади / місцевого самоврядування) і сприяють вдосконаленню системи професійної підготовки державних службовців за допомогою тренінгу «Формування та реалізація управлінських рішень в типових та нетипових ситуаціях».

Начальник (органу виконавчої влади
/ місцевого самоврядування)

_____ Б. П. Громенко